

ÜRÜN SORUMLULUK SİGORTASINA SORUMLULUK HUKUKU VE GENEL ŞARTLAR ÇERÇEVESİNDE GÜNCEL BİR BAKIŞ*

Serdar DEMİRCİ**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6450-9824>

DOI: 10.30915/abd.652535

Makalenin Geldiği Tarih: 10.05.2019 **Kabul Tarihi:** 04.07.2019

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** Dr. Öğr. Üyesi. İnönü Üniv. Hukuk Fak. Ticaret Hukuku Anabilim Dalı.

ÖZ

İmalat sektöründeki teknik ilerlemeler, beraberinde üreticiler bakımından geri dönüşü olmayan büyük kayıplara ve çeşitli hukuki sorumluluklara da sebep olmaktadır. Kitlesel üretim ve dağıtım sürecindeki herhangi bir imalat hatası, milyonlarca kullanıcıyı etkileyebilmekte ve finansal açıdan üreticilerin tek başına altından kalkamayacakları büyük yükler doğurabilmektedir. Bunun sonucunda, sorumluluk hukukunda yaşanan gelişmelerin de etkisiyle, üretim hatalarına bağlı olarak, üreticiler de kusurları olmasa dahi sorumlu kılınmaya ve sorumlulukları tüketici hukuku mevzuatları kapsamında düzenleme altına alınmaya başlamıştır. Bu kapsamda çalışmamızda, günümüz üreticilerinin önemli bir ihtiyacına cevap veren ve ürün sorumluluğu çerçevesinde geliştirilen bir sorumluluk sigortası türü niteliği arz eden ürün sorumluluk sigortasının, sorumluluk ve sigorta hukuku kapsamında temel esasları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, ürün, üretici, ürün sorumluluğu, ürün sorumluluk sigortası.

A CURRENT OVERVIEW
ON PRODUCT LIABILITY INSURANCE
WITHIN THE SCOPE OF LIABILITY LAW
AND GENERAL CONDITIONS

ABSTRACT

The progresses in manufacturing sector cause huge irreversible losses and various legal liabilities on the part of the manufacturers. Any manufacturing defect in the mass production and distribution process may affect millions of users and cause huge burdens that manufacturers cannot afford financially by themselves. As a result of this and due to the developments in liability law, producers have started to be held liable for production defects even if they do not have any fault and their responsibilities have been regulated within the scope of consumer law regulations. In this content, in this article, it is tried to be put forward the fundamentals of the product liability insurance, that meets one of the significant needs of current manufacturers and presents itself as a liability insurance product developed based on product liability, within liability and insurance law.

Keywords: Insurance, product, producer, product liability, product liability insurance.

GİRİŞ

Geleneksel toplumdan sanayi toplumuna geçiş süreci içinde, teknolojinin gelişmesi ve beraberindeki tehlikeler, sorumluluk sigortalarının gelişmesini de hızlandırmıştır. Gerek imalat sektöründe gerekse sigortacılık piyasasında yaşanan değişimlere paralel olarak da ürün sorumluluk sigortası (ÜSS) giderek önem kazanmıştır^[1].

Ürün sorumluluk sigortasının ana çatısını oluşturan ürün sorumluluğu, kavramsal olarak öncelikle Amerika'da ortaya çıkmış, sonrasında Kıta Avrupası'nda tartışılmaya başlanmıştır^[2]. Günümüzde “*Product Liability*” tabiri olarak literatürdeki yerini almış olan ürün sorumluluğu esasen, yapım-cının imal ettiği ürünün piyasa sürülmesinden sonra, üründe bulunan bir kusur nedeniyle, üçüncü kişilerin uğrayabilecekleri bedeni ve maddi zararlardan ötürü doğan sorumluluğu ifade etmektedir^[3].

Seri ve kitlesel üretim sonucunda ürünün yapımına ilişkin bir bozukluk, çoğu kez tüm ürün serisini etkileyerek yığınlara yönelik tehlikeler oluşturmaktadır. Modern endüstri, kullanıcılar bakımından sorumlu kişilerin belirlenmesini de güçleştirmektedir. Kullanıcılar, üretim bantındaki birden fazla üretici ile karşı karşıya kalabilmekte, ancak üründeki bozukluk dolayısıyla bunlardan hangisine başvurulması gerekeceğine ilişkin birçok sorunla karşılaşmaktadırlar^[4]. Tüm bu sorunlar ve kusurlu (bozuk) ürünlerin yol açtığı büyük çaptaki maddi ve bedeni zararlar, konunun yasal zemine kavuşturulmasını ve üreticiler karşısında kullanıcıların menfaatlerini korumaya yönelik hukuki düzenlemeleri zorunlu hale getirmiştir^[5].

-
- [1] **Faure, Michael:** “*Economic Analysis Of Product Liability*”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Cambridge 2016, s. 620 vd.
- [2] **Fairgrieve, Duncan:** “*Product Liability Directive*”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Cambridge 2016, s. 19 vd.
- [3] **Mildred, Mark:** Product Liability Law and Insurance, London 2000, s. 3.
- [4] **Öztaş, Bilge:** İmalatçının Sorumluluğu, İstanbul 1982, s.9; **Özsunay, Ergun:** “*Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk Yapımcının Sorumluluğu*”, BATİDER, C.X, S.1, Haziran 1979, (Batider), s. 106.
- [5] **Trieschman, James/Gustavson, Sandra:** Risk Management and Insurance, 10 th Edition, Ohio 1998, s.60; **Kulaklı, Emrah:** Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı, İstanbul 2009, s. 1; **Kırca, Çiğdem:** Ürün Sorumluluğu, BTHAE, Yayın No:438, Ankara 2007, (Ürün Sorumluluğu), s. 1.

Ürün sorumluluğu, sorumluluk hukuku ile tüketici hukukunun kesiştiği noktada karşımıza çıkmaktadır^[6]. Zira, borçlar hukuku kapsamında ayıplı mal dolayısıyla alıcının, tüketici hukukuna göre de ayıplı mal ve hizmetlere karşı tüketicilerin korunması hedeflenirken^[7]; ürün sorumluluğu ile ürünün güvenli olmaması nedeniyle zarara uğrayan herkesin korunması amaçlanmaktadır^[8]. Başka bir ifadeyle ürün sorumluluğunda, ürünün alıcısı başta olmak üzere, ürünle temas halinde olan ve ürünlerdeki bozukluk nedeniyle zarara uğraması muhtemel bulunan üçüncü kişiler de kapsam altına alınarak, ürüne ilişkin risk tehdidi altında olan herkese karşı üreticinin sorumlu olacağı öngörülmektedir^[9].

Avrupa Birliği müktesebatında ürün sorumluluğu, 25.07.1985 tarih ve 85/374 sayılı *Ayıplı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Devletlerin Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Dair Avrupa Konseyi Direktifi*'nde (Direktif) düzenlenmiştir^[10]. Tüketicinin, sağlık, güvenlik ve ekonomik menfaatlerinin korunmasını amaç edinen Direktif, ürettiği malların verdiği zararlardan dolayı üreticinin kusursuz sorumluluğa dayanan bir temelde sorumlu tutulacağı ilkesini benimsemiştir^[11].

-
- [6] **Aslan, Yılmaz:** En son Değişikliklerle ve Yargıtay Kararları Işığında Tüketici Hukuku, Bursa 2004, (2004), s. 194-195.
- [7] **Zevkliler, Aydın/Özel Çağlar:** Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2016, s. 31 vd.
- [8] **Machnikowski, Piotr:** European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Cambridge 2016, s. 11.
- [9] Bkz: **Kırca,** (*Ürün Sorumluluğu*), s. 3, 75; **Kulaklı,** s. 6-8; **Havutçu, Ayşe:** Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu, Ankara 2005, s. 19; **Kaplan, İbrahim:** “*İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler*”, BATİDER 1985, C.XIII, S.1, s.139, **Saraçoğlu, Mahmut:** “*AB ile Gümrük Birliği Aşamasında Ürün Sorumluluğu Sigortalarının Türkiye'deki Konumu*”, REASÜRÖR S.24, Nisan 1997, s. 5.
- [10] (85/374/AET, ATRG (1985), 210/29, En son değişiklik: 99/34/AT, ATRG (1999), L 141, 20, Bkz: **Rinderknecht, Susanne:** International Product Liability, Salzburg 1993-Chapter 20, The European Community, s. 603 vd.; **Wright, Christopher J.:** Product Liability The Law and Its Implications For Risk Management, London 1989, s. 35; **Posch, Willibald:** International Product Liability; Chapter 1, London 1993, s. 1 vd.
- [11] Direktifin yürürlük süreci, güncelleme ve reform çalışmalarına ilişkin bkz: **Fairgrieve,** s. 21 vd.

Türk hukukunda^[12] ise 1995 yılında yürürlüğe giren ve 2003 yılında önemli değişikliklere uğrayan mülga 4077 sayılı *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*'da (eTKHK) ve anılan Kanun kapsamında çıkarılan mülga *Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik*'te ürün sorumluluğu özel olarak düzenlenmiştir^[13]. Ancak halef 6502 sayılı *mer'i Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*'da (TKHK) ürün sorumluluğuna yer verilmemiştir. TKHK'da "*Ayıplı Mal ve Hizmetler*" ayrı bir başlık altında düzenlenmiş, ancak Kanunun kapsamını tüketici işlemi ve tüketiciye yönelik uygulamalar ile daraltan 2. madde nedeniyle, ilgili hükümlerin uygulama alanı sadece tüketici işlemleriyle sınırlanmıştır^[14].

Halihazırda üreticinin sorumluluğuna ilişkin mevzuatımızdaki düzenleme eksikliği, sorumluluk hukukunda aşağıda inceleneceği üzere farklı tartışmalara sebebiyet vermektedir. Ürün sorumluluğunun 4703 sayılı *Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun*'da satıcının sorumluluğuna dayanmadan, bağımsız olarak düzenlendiğini ileri süren bir görüş^[15] olmakla birlikte, kanaatimizce bu görüşe

[12] **Turan, Sezin/Canbolat Uraz:** Product Liability (Turkey), Jurisdictional Comparisons, European Lawyer References Series, 2014, s. 364.

[13] 4077 sayılı eTKHK, tüketici lehine genel borçlar hukuku hükümlerinden ayrılan pek çok konuyu birarada düzenleyen, özel bir kanun niteliği arz etmektedir. Nitekim Türkiye'nin tam üyelik hedefinin gerçekleştirilmesi ve Avrupa Birliği müktesebatının iç hukuk normlarıyla uyumlaştırılması için 8.3.2001 tarihinde imzalanan Katılım Ortaklığı Belgesinden sonra, 2003 yılında eTKHK'da 06.03.2003 tarih ve 4822 sayılı Kanunla önemli değişiklikler yapılmıştır (Bkz: 14.03.2003 tarih ve 24048 sayılı RG). 13.06.2003 tarihli *Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik* de, 85/374 sayılı Direktifi Türk Hukukuna aktarmak amacıyla çıkarılan ürün sorumluluğu alanındaki önemli bir düzenleme niteliğindedir. (Bkz: 13.06.2003 tarih ve 25137 sayılı Resmi Gazete).

[14] TKHK kapsamında, tüketici işlemi ve Kanunun uygulama alanına ilişkin detaylı bilgi için bkz: **Zevkliler/Özel**, s. 77 vd.

[15] **Özsunay**, koruyucu düzenlemeler adını verdiği mezkur Kanundaki hükümlerin ürün sorumluluğunu ilgilendirdiğini belirtmektedir. Öz ise, Kanunun kapsamını düzenleyen 2. maddesinde yer alan "*üretici ve dağıtıcıların yükümlülükleri*" ibaresini zarar görenlere karşı tazminat yükümlülükleri olarak değerlendirip, Kanunun ürün sorumluluğunu da düzenlediğini kabul etmektedir. *Zevkliler/Aydoğdu* da aynı görüşü paylaşmaktadır. Bkz: **Özsunay, Ergun:** "*AB ve Türkiye'de Ürün Sorumluluğu, AB Yönergesi ve Bazı Yabancı Düzenlemeler Işığında Türk Hukukuna İlişkin Düşünceler*", Uluslararası Tüketici Hukuku Sempozyumu, 24-25 Kasım 2011, Metinler Kitabı, İstanbul, 2011, s.174; **Öz, Turgut:** Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul

katılmak isabetli değildir. Zira 4703 sayılı Kanun, üreticilerin güvenli ürün üretmeleri konusunda teknik kuralların hazırlanmasına ve uygulanmasına ilişkin çeşitli yükümlülükler getiren ve bunların ihlali halinde idari para cezaları öngören, kamu hukuku karakterli çerçeve bir kanundur. Kanunda özel hukuka, üreticinin tüketicilere/kullanıcılara karşı tazminat sorumluluğuna ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir^[16]. Öte yandan, mezkur Kanunun halefi niteliğindeki Türkiye Büyük Millet Meclisindeki 1/934 Esas numaralı *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı (Tasarı)* kapsamında ürün sorumluluğuna ilişkin özel hükümler sevk edilerek, konunun yasal dayanağa kavuşturulması hedeflenmiştir^[17].

Kusursuz sorumluluk bilincinin hukuksal alt yapıya yansması ve bunun mahkeme kararlarını etkilemesi, küresel bir eğilim olarak sorumluluk sigortalarına yönelik talepleri artırarak, yeni sigorta türlerinin gelişimini hızlandırmıştır^[18]. Tam da bu noktada, bilhassa zarar gören ile üretici arasında sözleşmesel bir ilişkinin bulunmadığı durumlarda karşılaşılan, çok yönlü ve çözümü güç problemlerde, gerek ürün nedeniyle zarara maruz kalanların zararını karşılayabilmek gerekse üreticinin yüklenmiş olduğu hukuki sorumluluğu hafifletebilmek için geliştirilmiş bir sigorta türü olarak “*ürün sorumluluk sigortası*” (*product liability insurance*) ortaya çıkmıştır. ÜSS uygulaması ilk olarak, çeşitli sigorta poliçelerinde ek teminat olarak veril-

---

Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 6, C.6, S.2, Temmuz 2007, s. 7 vd.; **Zevkliiler, Aydın/Aydoğdu, Murat:** Tüketicinin Korunması Hukuku, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 3. Bası, Ankara 2004, s. 89, 101.

- [16] eTKHK ile 4703 sayılı Kanun arasında yaklaşımsal ve kapsam bakımından da bazı farklılıklar bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz: **Canpolat, Önder:** “*Üretici ve Sorumluluğu*”, Ankara Barosu Dergisi 2013/2, s. 376, 387.
- [17] *Tasarı* kapsamında “*Teknik Düzenlemeler, Ürün Güvenliği, Ürün Sorumluluğu Tazminatı, İktisadi İşletmecilerin Yükümlülükleri ve İzlenebilirlik*” başlığı altında ikinci bölümde ürün güvenliği, ürün sorumluluğu tazminatı ve imalatçı, ithalatçı, yetkili temsilci ve dağıtıcının yükümlülüklerine ve beşinci bölümde de sorumluluktan kurtuluş olanaklarına yer verilmiştir. Bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss551.pdf>, (Erişim Tarihi: 28/09/2018).
- [18] **Kender, Rayegan:** “*Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri*”, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III Sigorta Semineri, İstanbul, 4-7 Nisan 1977, Bildiriler ve Tartışmalar), (*Seminer*),s. 1 vd; **Kutlu İhsan:** “*Mamul Sorumluluğu Sigortası*”, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III Sigorta Semineri, 4-7 Nisan 1977, İstanbul, s. 274; **Nart, Levent:** “*Ürün Sorumluluğu Sigortası*”, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Semineri, İstanbul 1996, s. 3 vd.

meye başlamıştır. Sonraları giyim sektörü başta olmak üzere her tür ticari alanda bağımsız bir sigorta ürünü olarak talep edilir hale gelmiştir^[19]. ÜSS bir yandan tüketicinin korunmasında önemli bir rol oynarken, diğer yandan üreticilerin sorumluluklarını üstlenmek suretiyle yatırımların artmasına olanak sağlayacak bir özellik kazanmıştır.

ÜSS'ye ilişkin mevzuatımızdaki tek düzenleme, 2014 yılında yürürlüğe giren *Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları*'dır^[20]. Genel şartlar öncesindeki poliçeler, genellikle yabancı poliçe metinlerinin hukukumuzda uyarlanması şeklinde hazırlanmıştır. Ayrıca, halen yürürlükte olan 6 Nisan 1959 tarihli ve bilhassa kendine özgü genel şart düzenlemesi bulunmayan sorumluluk sigortaları türleri için temel genel şart niteliğindeki *Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları*'da, ÜSS'de sıklıkla uygulanmıştır.

Bu temelde çalışmamızda ürün sorumluluk sigortası, bilhassa sigortanın teminat kapsamı ve riziko tanımı, genel şartlar ve sorumluluk hukukundaki güncel değişiklik ve gelişmeler dahilinde incelenmeye çalışılmıştır. Ancak çalışmanın kapsamı dikkate alınarak, ürün sorumluluğu noktasında sadece sigorta sözleşmesini doğrudan etkileyebilecek hususlara değinmekle yetinilmiştir.

1. ÜRÜN SORUMLULUĞU

Ürün sorumluluk sigortasının temel konusunu ürün sorumluluğu teşkil ettiğinden, öncelikle sorumluluğun hukuki niteliğinin belirlenmesi gerekir. Bunun için de sigorta poliçelerine de konu olan *ürün, üretici ve üründeki bozukluk* kavramlarının mevzuatımız ve Direktif kapsamında irdelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

1.1 Ürün Kavramı

Ürün sorumluluk sigortasında üreticinin sorumluluğu, piyasaya sürülen hatalı ürünün neden olduğu zarara bağlı tazminat yükümlülüğünden kaynaklandığından, "*ürün*" kavramı özel önemi haizdir. Ürün kavramına

[19] Ürün sorumluluk sigortasının tarihsel gelişim sürecine için bkz: **Schwartz, T. Gary:** "*Understanding Products Liability*", California Law Review, V. 67, I. 3, May 1979, s. 435 vd.

[20] Bkz: <https://www.tsb.org.tr/genel-sartlar.aspx?pageID=1060> (Erişim Tarihi: 27/09/2018).

ilişkin TKHK'da, eTKHK'daki mal tanımı aynen korunmuştur. Kanunda 3. md./f.1(h) bendinde mal; *Alışverişe konu olan; taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi malları ifade eder, şeklinde tanımlanmıştır*^[21].

TKHK kapsamında ayıp nedeniyle sorumluluk için “mal” kavramı tercih edilmişken; Direktifte “ürün” kavramı esas alınmıştır^[22]. Direktifte, *amacına uygun olarak bir başka taşınır veya taşınmazla birleşse dahi tüm taşınırın ve elektriğin*^[23] ürün olarak nitelendirileceği hükme bağlamıştır^[24] (md.2).

Tasarı kapsamında da Direktife paralel olarak mal kavramı yerine ürün kavramı tercih edilmiş ve ürünün; *piyasaya arz edilmesi hedeflenen, arz*

[21] Her ne kadar 4703 sayılı Ürünler İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanunda, *ürün piyasaya arz edilmesi hedeflenen tüm ürünleri ifade eder, şeklinde bir tanıma yer verilerek ürün kavramı ele alınsa da, yukarıda izah edildiği üzere bahse konu Kanunun amaç ve kapsamı üreticinin sorumluluğunu belirlemekten ziyade, ürünlerin piyasaya arzı, uygunluk değerlendirmesi, piyasa gözetimi ve denetimine özgü kılınmıştır. Öte yandan, TKHK'nın 76. maddesinde, Avrupa Birliği uygulamalarına uygun şekilde piyasaya sürülen ürünlerin denetimi ile ilgili olmak üzere ve tüketici ürünü adı altında bir kavram tanımlanmıştır. Doktrinde bu hükmün 4703 sayılı Kanunun 5. maddesini tekrar eder mahiyette olduğu belirtilmiştir. Bkz: **Aslan**, (2004), s. 218.*

[22] **Hodges, Christopher**: “*Introduction-The Product Liability Directive-Product Liability in Practice*”, Product Liability European Laws and Practice, London 1993, s. 46.

[23] Elektrik, su ve gaz gibi özellik arz eden bazı ürünlere ilişkin bkz: **Straetmans, Gert/Verhoeven, Dimitri**: “*Product Liability Directive*”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Cambridge 2016, s. 44.

[24] Direktifin ilk halinde ürün, birincil tarım ürünleri ve av ürünleri haricindeki tüm taşınır malları ifade etmek üzere tanımlanmış; insan emeğinin sonucu ortaya çıkmış olmayan, doğada kendiliğinden bulunan meyve, sebze ve bitkiler ürün olarak değerlendirilmemiştir. Ancak 1999 değişikliği sonrası doğal tarım ürünleri, av ürünleri ile bunlardan elde edilen deri, post gibi şeyler ve elektrik ürün kapsamına dahil edilmiştir. Bkz: **Møgelvang-Hansen, Peter**: “*Product Liability Directive*”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Cambridge 2016, s. 32; **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 190.

Ürün tanımının belirlenmesinde Avrupa Birliği'nde esas olan Direktif hükümleriyle, Amerikan ürün sorumluluk hukukunda bazı farklılıklar yer almaktadır. Örneğin sanayi atıkları, bir enerji amacıyla kullanılan-taşınan su ve Direktif kapsamında ürün olarak ele alınan birçok husus, Amerikan Hukukunda ürün olarak nitelendirilmemektedir (Detaylı bilgi için bkz: **Posch**, s. 14).

edilen veya piyasada bulundurulanan her türlü madde, müstahzar veya eşyayı ifade ettiği belirtilmiştir (md. 3/f.1.(p)).

TKHK’da tanımlanan ve ayıplı olduğu hallerde tüketici işlemleri bakımından sorumluluk doğuran *mal* kavramı, esasen Direktifteki *ürün* kavramından farklıdır^[25]. TKHK’da mal kavramı oldukça geniş tanımlanmışken^[26]; Direktifte sadece taşınır malların verdiği zararlardan sorumluluk düzenlenmiştir. Taşınmaz malların^[27] veya maddi olmayan malların^[28] kusurlu

- [25] **Tiryaki, Betül:** “*Avrupa Konseyi’nin 25.07.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Ürün Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesi*”, AÜHFD, Ankara 2006, C.2, S.2, s. 234.
- [26] Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD)’na göre Direktif, üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin iç hukuk düzenlemelerinin minimum ölçüde değil, maksimum ölçüde uyum sağlamalarını gerektiren bir düzenleme niteliği taşımaktadır (Direktifin amaç, etki ve metodolojisi için bkz: **Howells, Geraint:** “*Product Liability Directive*”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Cambridge 2016, s. 25 vd.). ATAD’a göre tüketiciyi daha fazla korumaya yönelik üye devletlerdeki düzenlemeler, Birlik hukukuna aykırıdır. Bu nedenle, Avrupa Birliği Hukuku ile uyum sağlamaya çalışan Türk Hukukunun da bu hususları gözardı etmeden, kendi iç hukuk normlarını Direktife uygun olarak değiştirmesi gerekir (Bkz: **Hodges**, s.14; **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*),s. 62-64, 183).
- [27] Konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar, temel olarak devre mülklerle ilgili yaşanan tüketici sorunlarının çözülmesi amacıyla eTKHK’daki mal tanımına eklenmiş ve 6502 sayılı Kanun kapsamında da korunmuştur. **Kırca, Çiğdem:** “*Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama*”, (*Örtülü Boşluk*), AÜHFD 2001, C.50, S.1, s. 96.
- [28] Cismani varlığı olmayan, özlerinde herhangi bir değişiklik olmaksızın geçmişte ve gelecekte algılanabilen fikri, insan zekasının ürünü olan gayri maddi malların cisimlendiği maddi mallar, Direktif anlamında ürün olarak kabul edilmesine karşın, ürün vasfının maddi malda vücut bulduğu gayri maddi unsur da kapsayıcı kapsamayacağı doktrinde tartışmalıdır. Tartışmalar için bkz: **Straetmans/Verhoeven**, s. 40-41, 46-50; **Wright**, s. 41; **Hodges**, s. 49. Türk Hukukunda ise, TKHK md. 3’te yer alan mal kavramı “*elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi malları*” kapsayacak şekilde geniş olarak tanımlanmış; ancak fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ile patent, marka gibi diğer gayri maddi mallar mal kavramı kapsamına alınmamıştır. Bu nedenle maddi bir malda cisimlenmemiş gayri maddi malların, amacını aşan bir yorum yöntemiyle ürün kapsamında ele alınması kanaatimizce doğru değildir. Tartışmalar için bkz: **Aydos, Oğuz Sadık:** Ürün Sorumluluğu, Ankara 2009, s. 136; **Erlüle, Fulya:** “*Avrupa Konseyi Yönergesi Çerçevesinde Yapımcının Sorumluluğu*”, İstanbul Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002, s. 68 vd.; **Oğuzman, Kemal /Selici, Özer, /Oktay-Özdemir, Saibe:** Eşya Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2012, s. 7.

olması nedeniyle doğan zararlar Direktifin kapsamına dahil edilmemiştir^[29]. Bununla birlikte gerek Direktifte gerekse TKHK'da *taşınır eşya* kavramı tanımlanmamıştır. Direktifte açık bir tanım yapmaktan kaçınılmış olması, taşınır eşya kavramının belirlenmesinde üye devletlerin milli hukukunun esas alınacağını göstermektedir^[30].

Bir malın ürün sorumluluğuna konu olması, diğer bir ifadeyle malın kusurlu (bozuk) olması sebebiyle üreticinin sorumlu kılınması için, öncelikle o malın üretilmiş olması gerekir. Nitekim *Tasarı* kapsamında da bilhassa ürünün piyasa sunulması, en azından piyasaya arzının hedeflenmesine vurgu yapılması dikkat çekicidir. Dolayısıyla, ürün sorumluluğunun konusu olan mal, üretim faaliyetinin sonucu olarak ortaya çıkan mal anlamında “ürün”dür^[31]. Ürün sıfatının kazanılabilmesi için, ürünün seri üretim mahsulü veya el yapımı olmasının önemi yoktur. Bu anlamda ürün, eseri de kapsayan bir kavramdır. Zira, TKHK md. 3/f.1(l) bendi kapsamında eser sözleşmesi de tüketici işlemi kapsamına dahil edilmiştir^[32].

[29] **UK Department of Trade and Industry, Consumer Affairs Directorate (UK CAD):** Guide to Consumer Protection Act 1987 Product Liability and Safety Provisions, London December 2001, s. 5; **Hodges**, s. 47.

[30] Türk Hukuku açısından TKHK'da taşınır eşya tanımının yapılmaması, bu kavramın eşya hukuku hükümlerine göre belirlenmesini gerektirir. Ancak, eşya hukuku anlamında da Medeni Kanunumuzda eşya tanımı yapılmış değildir. Hukukumuzda göre eşya; üzerinde hakimiyet kurulabilen, sınırlanabilen, ekonomik değeri bulunan, insan dışı, maddi (cismani) varlıklardır. Bu çerçevede, taşınır eşya bir yerden başka bir yere özünde bir zarar meydana gelmeksizin taşınabilen eşya olarak tanımlanabilir. Bkz: **Ünal Mehmet/Başpınar Veysel: Şekli Eşya Hukuku**, Ankara 2012, s. 64-74; **Ayan, Mehmet: Eşya Hukuku I (Zilyetlik ve Tapu Sicili)**, 13 Baskı, Ankara 2016, s. 40-42; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 4-10.

MK'nın 762. maddesinde cismani bir varlığı olmayan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçler de taşınır eşya mülkiyetine ilişkin hükümlere tâbi kılınmıştır. Bu nedenle Medeni Kanun kapsamında eşya sayılan enerji kaynakları da (bir tank, boru veya diğer bir kap içinde sınırlandırılmaları, cismani bir varlık olarak eşya şeklinde nitelendirilmeleri mümkün olan elektrikle aynı kategorideki benzin, su, buhar, gaz, ısı gibi enerji kaynakları) ürün kavramı içinde ele alınmıştır. **Güven, Kudret Ertaş: “Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği,”** Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2, 1984, s. 225-232; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 92-93; **Havutçu**, s. 121.

[31] **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 184.

[32] Detaylı bilgi ve eser ile ürün arasında Yargıtay tarafından oluşturulan ayırım için bkz: **Aydos**, s.131, dpnt: 484; **Özdamar, Naci: Açıklamalı 4822 Sayılı Yasa İle Değişik 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, Ankara 2004, s. 6.

Kanundaki alışverişe konu taşınır eşya kavramından, malın mutlaka kişisel kullanım veya tüketim için ya da sırf tüketicilere yönelik üretilmiş olduğu sonucuna ulaşılmamalıdır. Alışverişe konu taşınır eşya kavramına, tüketim malları girebileceği gibi doğrudan doğruya kişisel kullanım veya tüketim için üretilmeyen, ancak alışverişe konu olan *ara mallar*^[33], *endüstri ürünleri*^[34], *makinelere*, *araçlar*, *kimyasal maddeler* gibi çeşitli varlıklar da girebilir^[35]. Zira aksi halde, hem alışverişe konu mal tanımını hem de ara mal üreticilerini de üretici olarak kabul eden TKHK'nın 3. maddesinin (n) bendi anlamsız hale gelecektir.^[36]

Eşya olarak kabul edilen *hayvanlar* da ürün olarak değerlendirilir^[37]. *Hava araçları* ile gemi siciline kayıtlı olup olmamaları önem taşımaksızın *gemiler*^[38] de taşınır eşya ve dolayısıyla ürün niteliğindedir. İnsan bedeninden ayrıldıktan sonra taşınır mal özelliği kazanan ve bu nedenle de ürün kavramına dahil olan insan kanı ve organları^[39], 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkındaki Kanun'un ilgili hükümleri çerçevesinde alışverişe konu edilmesi yasaklandığından^[40], ürün sorumluluğu kapsamına

[33] Diğer bir taşınır veya taşınmazla birleşen ve onun bütünleyici parçası konumuna gelen tüm taşınırler Direktif anlamında ürün niteliğindedir. Böylece, *ham madde veya ara mal* üreticisinin malının ayıplı olması halinde, bunun bir başka malın bütünleyici parçası olması dolayısıyla sorumluluktan kurtulmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bu durumda TKHK'nın tüketiciyi korumaya yönelik genel amacına ve Direktife uyum sağlama hedefine aykırı bir durum yaratmamak için *Kırca ve Havutçu*'nun da belirttiği gibi, kanaatimizce de, eşya hukukundaki belirlilik ilkesine ürün sorumluluğu açısından bir istisna getirmek gerekir. **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 191; **Havutçu**, s.120; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 26; **UK CAD**, s. 5; **Hodges**, s. 46.

[34] **Straetmans/Verhoeven**, s. 42.

[35] Krş: **Havutçu**, s. 122.

[36] **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 56; **Erlüle**, s. 69-70.

[37] **Erlüle**, s. 64; **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 186.

[38] Gemilerin, gemi siciline kayıtlı olup olmamaları ürün niteliği bakımından önemli değildir (Bkz: **Kaner, Deniz İnci**: Deniz Ticareti Hukuku, İstanbul 2018, C.1, s.19). Benzer şekilde hava araçlarının da kendilerine ilişkin tutulan sicillere kayıtlı olmaması, onların eşya ve dolayısıyla ürün olarak değerlendirilmelerini engellemez.

[39] Direktif kapsamındaki tartışmalar için bkz: **Straetmans/Verhoeven**, s. 45.

[40] **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 5; **Ünal/Başpınar**, s. 68 vd.

girmemektedir (md. 3)^[41]. *Çöpler ve atıklar* da, taşınır eşya olmalarına rağmen alışverişe konu eşya olmadıkları için ürün kavramına dahil değildir^[42].

Ekilmiş, dikilmiş, toprakta ya da yapay bir ortamda yetiştirilmiş ya da kendiliğinden yetişmiş olup olmamasına bağlı olmaksızın tüm *tarım ürünleri*, *hayvancılık ürünleri* (süt, yumurta, gübre, post vb.), doğada serbest olarak yaşayan tüm av hayvanları ile bunlardan elde edilen av ürünleri de hukukumuz açısından taşınır mal özelliğine sahip olmaları nedeniyle ürün niteliğindedir^[43]. Direktif açısından da tüm tarımsal ürünler ile av hayvanları ürün kapsamındadır^[44].

Üreticinin sorumluluğu, ürünün sadece tek kullanımıyla sınırlı değildir. Zira, taşınırın kullanılmış olması, onun ürün sayılmasını engellemektedir^[45]. Bu nedenle ürünün birinci, ikinci ya da sonraki kullanımları için zarar görene ulaşması üreticinin sorumluluğunu bertaraf etmemektedir.

Direktifin 2. maddesinde, her türlü taşınır eşya olarak tanımlanan ürün kavramı, maddi bir varlığa sahip olmayan ve bu nedenle eşya kavramına dahil edilmeyen hizmet edimlerini kapsamamaktadır^[46]. Direktiften farklı

[41] İnsandan insana aktarılan kandan farklı olarak, yeni bir ürün meydana getirmek suretiyle kanın, kan bankaları gibi çeşitli ünitelerde işlendiği ve dağıtıldığı durumlarda, kan ve türevi ürünler, ürün olarak değerlendirilip, kan bankaları gibi üretim faaliyeti gerçekleştiren tesisler de üretici olarak sorumlu kabul edilir. Bkz: **Havutçu**, s. 69,121; **Hodges**, s. 51; **Erlüle**, s. 62; **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 188.

[42] Bizim de katıldığımız hakim görüşe göre, çöplerin ürün olarak nitelendirilebilmesi için, yeniden değerlendirilmek amacıyla ticari olarak satışa sunulması ve başka bir ürün haline dönüştürülmesi gerekir. Bkz: **UK CAD**, s. 5.

[43] Detaylı bilgi için bkz: **Ünal/Başpınar**, s. 64vd.; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 92; **Aydos**, s. 144 vd.

[44] Direktif ilk dönemlerde, üye devletleri tarımsal ürünler ile av hayvanlarını ürün kapsamından çıkarmak konusunda serbest bırakmış; ancak sonrasında deli dana gibi çeşitli hastalıkların yaygınlaşması ve gen teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonucu tarımsal ve hayvansal birçok üründe yaşanan bozulma nedeniyle, 1999/34 sayılı Direktif ile bu serbestiyi kaldırmış ve tüm tarımsal ürünler ile av hayvanlarını ürün kapsamına dahil etmiştir. Detaylı bilgi için bkz: **Wright**, s. 48; **Hodges**, s. 49.

[45] Ürünün genel olarak elden geçirilmesi, onarılıp yenilenmesi veya modernize edilmesi, o ürünün yeni veya yenilenmiş ürün olarak işlem görmesine neden olur. Bu durumda ürünü yenileyen kişi, onu sadece tamir eden kişiden farklı olarak, ürünün üreticisi olarak nitelendirilir ve eski üretici yeni ürün nedeniyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu olmaz. Bkz: **Wright**, s. 40; **Erlüle**, s. 65; **Havutçu**, s. 69; **Aydos**, s. 133.

[46] **Wright**, s. 48; **Hodges**, s. 51.

olarak TKHK'da ise “*Bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusunu*” oluşturan hizmetler, Kanunun uygulama alanı içine alınmış ve hizmet sözleşmesine uygun olarak ifade bulunmayan sağlayıcı, ayıplı hizmet dolayısıyla 13 vd. maddelerde sorumlu kılınmıştır^[47].

TKHK'daki mal tanımı, üreticinin sorumluluğu dikkate alınmaksızın, tüketici hukukunun genel ihtiyacına cevap verecek şekilde tanzim edildiğinden, ürün sorumluluğu bağlamında “mal” tanımı, birçok konuda tartışmayı beraberinde getirmektedir. Basit bir örnekle, Kanun kapsamında taşınmaz malın kendisi ürün olarak kabul edildiğinden, taşınmaz malın taşınır mal niteliğindeki bütünleyici parçalarının ürün niteliği ihtilaf konusu olmaktadır. Bu nedenle “mal” tanımı dahil olmak üzere Kanundaki ürün sorumluluğuna ilişkin tüm hususları, amaca uygun bir sınırlamayla dikkate alıp yorumlanmak zorunluluk arz etmektedir^[48].

1.2. Üretici Kavramı

Üreticinin sorumluluğu bakımından son yıllarda kusursuz sorumluluk prensibinin kabul edilmesiyle birlikte, üretici kavramının kapsamı giderek genişlemiş^[49] ve bu yaklaşıma bağlı olarak doktrinde, ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararları tazmin ile yükümlü kişi veya teşebbüslerin, *ürünle herhangi bir şekilde temas haline gelenler* olduğu görüşü ileri sürülmüştür^[50]. Zira, Direktifin 3. maddesinde üretici; “*bitmiş bir ürünün üreticisi, herhangi bir ham maddenin üreticisi veya bir bütünleyici parçanın üreticisi ve kendisini üretici gibi gösterecek şekilde adını yahut ticari markasını veya diğer bir ayırt edici işaretini ürünün üzerine koyan kişi*” olarak tanımlanmıştır^[51].

[47] Ürün olarak nitelendirilmemekle birlikte, TKHK'nın hizmetleri de uygulama alanı içine almış olması nedeniyle hizmet edimlerinin ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği esasen tartışmalıdır. Bkz: **Havutçu**, s.123; **Tiryaki, Betül**: Tüketicinin Korunması Hukuku Açısından Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk, Ankara 2007, s. 60 vd.; **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 197 vd.

[48] Amaca uygun sınırlandırıcı yorum ve tanım için bkz: **Kırca**, (*Örtülü Boşluk*), s. 96.

[49] **Huebner, S.S./ Black Kenneth/Webb, Jr. Bernard L.**: Property and Liability Insurance, Fourth Edition, USA 1996, s. 381.

[50] **Öztan**, s. 26; **Özsunay**, (*Batider*), s. 153; **Hanımeli, Çağan**: “*Ürün Sorumluluğu Sigortası*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 15.

[51] **Straetmans/Verhoeven**, s. 61.

TKHK'da ise eTKHK'nın imalatçı-üretici tanımına paralel olarak; “*Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere tüketiciye sunulmuş olan mal ya da bu malların hammaddelerini yahut ara mallarını üretenler ile mal üzerine markasını, unvanını veya herhangi bir ayırt edici işaretini koyarak kendisini üretici olarak gösteren gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde bir üretici tanımına yer verilmiştir. Kanun kapsamında üreticinin tacir veya gerçek ya da tüzel kişi (kamu tüzel kişileri de dahil) olup olması fark arz etmemektedir. Bununla birlikte Direktiften farklı olarak konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi mallar da mal kavramı tanımına dahil edildiğinden, bunları üretenler de üretici olarak kabul edilmektedir. Öte yandan eTKHK'dan farklı olarak TKHK'da hizmet sağlayıcılar, üretici tanımından çıkarılarak, sağlayıcı başlığı altında müstakil olarak ele alınmıştır (md. 3/f.1 (1))^[52].

Tasarı kapsamında ise üretici kavramı yerine imalatçı kavramı tercih edilerek; *imalatçı ürünü imal ederek veya ürünün tasarımını veya imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder*, hükmüne yer verilmiştir. Ürün sorumluluğu sadece sınai malların üretimi ile sınırlı bir sorumluluk değildir. Üretim kavramı, imalat kavramı yanında tarımsal üretim veya ham madde üretimini de kapsayan geniş bir kavramdır. Bu nedenle *Tasarıda*, TKHK'daki üretici kavramından vazgeçilerek, imalatçı kavramının tercih edilmesi kanaatimizce isabetli olmamıştır.

Ürün sorumluluğunda asıl sorumlu olanlar, gerçekten nihai ürünün, ham maddenin ve tali ürünün üreticisi olan, üretimi yapan (*gerçek üretici*) kişilerdir^[53]. Üreticinin, ürünün güvenliğine etki edecek şekilde üretim sürecine katılması gerekir. Ürün sorumluluğu kapsamında gerçek üretici olarak ilk akla gelen nihai ürünün üreticisidir. Ancak sorumluluğun ara malların üreticilerine de yayılması Topluluk Hukukunda hakim olan bir eğilimdir^[54]. TKHK'daki tanımdaki ara malların üreticileri ifadesine açıkça yer verilerek, bütün ara mal endüstrisinin ayıp sorumluluğu kapsamına dahil edilmesi sağlanmıştır^[55]. Ancak *Tasarıdaki* imalatçı tanımında, kamu tüzel

[52] **Zevkliler/Özel**, s. 98.

[53] **Straetmans/Verhoeven**, s. 62.

[54] **Hodges**, s. 58-59; **Straetmans/Verhoeven**, s. 61 vd.

[55] Üreticinin ürettiği ürünün bir nihai mal mı, yoksa bir ara mal ürünü mü olduğunu belirlemeye yönelik temel ölçüt, üretilen ürünün gördüğü işlemin esas alınmasıdır.

kişileri ile ara mal-hammade üreticilerine yer verilmemiştir. Buna rağmen yukarıda yapılan değerlendirmeler ve Direktifteki düzenlemeler esas alınarak, sınırlayıcı bir ifadeye yer verilmemesi nedeniyle, kamu tüzel kişileri ve ara mal üreticilerinin de tanım dahilinde yer aldığı değerlendirilmelidir.

Hem TKHK kapsamında^[56] hem de Direktif çerçevesinde asıl üreticilerin yanı sıra, üretici benzerleri de sorumlu kılınmıştır^[57]. Böylelikle tüketicilerin malın üzerinde bulunan tanıtmaya işaretlerine bakarak, bu işaretlerde yer alan belirli bir üne veya üreticinin iyi nitelikte mal üreteceğine duyduğu güven korunmaktadır. Üretici sayılan kişinin gerçek üretici gibi sorumlu olması için ismini, markasını veya diğer ayırt edici işaretini kendi isteği ile ürüne koymuş olması gerekir^[58]. Rıza veya izin alınmadan üçüncü kişiler tarafından ayırt edici işaretlerin kullanılması ve ürünün bu şekilde piyasaya sürülmesi halinde, üretici benzerlerinin herhangi bir sorumluluğu söz konusu değildir.

Direktif açısından sorumluluğun üretime bağlanması ve üreticilerin ya da üretici gibi görünenlerin sorumlu tutulması esasına iki istisna getirilmiştir. Bunlardan biri ithalatçıların, diğeri ise üreticinin gösterilememesi haliyle sınırlı olmak üzere diğer dağıtıcıların sorumluluğudur. Direktifin 3. maddesi uyarınca, yapımıcının yanı sıra, ticari faaliyetleri gereği bir ürünü Birlik'e satış, kiralama, leasing ya da diğer bir dağıtım (sürüm) amacı ile ithal eden^[59] herkes üretici olarak kabul edilip, üretici gibi sorumlu kılınmıştır^[60]. İthalatçının sorumluluğu Direktifte "yapımıcının yanı sıra" müteselsil bir sorumluluk olarak öngörülmüş, bu nedenle ithalatçının sorumluluğu yanında üreticinin sorumluluğu sona erdirilmemiştir. Direktifin 3. maddesinin 3. fıkrası hükmü gereği, dağıtıcılar da üretici olmamakla birlikte, üreticiyi

---

Nihai ürünün üreticisi ile ara ürünün üreticisinin birbirinden ayrılmasının zorlaştığı, günlük arz ettiği durumlarda, nihai ürünün üreticisinin kim olduğunun belirlenmesi için, ürünün yapımında kimin hakim olduğu ölçütünden hareket edilmelidir. Bkz: **Erlüle**, s. 77; **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 208.

[56] **Zevkliler/Özel**, s. 99.

[57] **Straetmans/Verhoeven**, s.63; **Møgelvang**, s. 34.

[58] **Hodges**, s. 59.

[59] Direktif, ithalatı, ticari faaliyet çerçevesinde satım veya sürüm yapmak amacıyla mal ithal etmek olarak tanımlamıştır. Diğer taraftan Direktif ve onu esas alan devletler açısından ithalat, Birlik dışındaki ülkelerden Birliğe dahil devletlere mal getirilmesi olarak kabul edilmiştir. Bkz: **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 218-219.

[60] **Wright**, s. 43; **Hodges**, s. 60.

veya kendisine ürünü teslim edeni bildirmedikleri takdirde üretici ile bir tutulmuş ve deta bozuk ürünün üreticisi imiş gibi sorumlu kılınmıştır^[61].

Türk Hukukuna baktığımızda ise TKHK md. 3/f.1 (e)'de ithalatçı tanımına yer verildiği; ancak üretici tanımı kapsamında ithalatçıya değinilmediği ve ithalatçının ayıp sorumluluğuna tabî olduğuna ilişkin bir düzenlemenin yer almadığı görülmektedir. Zira TKHK'da ithalatçılar “*üretici gibi*” sorumlu kılınmadıkları gibi, dağıtıcıların da üreticinin ve önceki dağıtıcının kimliklerini bildirmedikleri takdirde sorumlu olduğuna ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır^[62]. Buna karşın 4703 sayılı Kanun'da üretici tanımı içinde, üreticinin Türkiye dışında olması halinde, üretici tarafından yetkilendirilen temsilci ve/veya ithalatçı; ayrıca, ürünün tedarik zincirinde yer alan ve faaliyetleri ürünün güvenliğine ilişkin özelliklerini etkileyen gerçek veya tüzel kişi de üretici olarak kabul edilmiştir (md. 3/ f.1-g). 5. maddede ise 2017 yılında 7033 sayılı Kanununun 66. maddesi ile yapılan değişiklik ile üreticinin tespit edilemediği durumlarda, yetkili kuruluşça belirlenecek süre içinde üreticinin veya malı tedarik ettiği kişinin kimliğini bildirmeyen dağıtıcı, üretici olarak kabul edilmiştir. Ancak yukarıda ifade edildiği üzere anılan Kanunun amacı, ürün sorumluluğuna ilişkin özel hukuka dayanan bir sorumluluk tesisinden ziyade, ürünlerin piyasaya arzı ve uygunluk denetiminin sağlanmasına yönelik idari düzenlemeler ve yaptırımlar içermektir. Bu nedenle ilgili Kanun hükümlerinin ürün sorumluluğunda doğrudan uygulanma kabiliyeti kanaatimizce mümkün değildir. Öte yandan *Tasarı* kapsamında, imalatçı tanımı dışında, dağıtıcı, ithalatçı ve yetkili temsilci tanımlarına yer verilmiş (md. 3/f.1 (ç), (ğ), (s) bentleri), özel hukuktaki tazminat sorumluluğu anlamında ürün sorumluluğuna ilişkin genel bir maddenin yanı sıra imalatçı, dağıtıcı, ithalatçı ve yetkili temsilcinin yükümlülüklerine ilişkin hükümler de getirilmiştir. Bahse konu yükümlülükler haricinde imalatçının yükümlülüklerinin ve ürün sorumluluğu tazminatının diğer iktisadi işletmecilere (dağıtıcı, ithalatçı ve yetkili temsilci) uygulandığı durumlar ve sorumluluktan kurtuluş halleri yine bağımsız düzenlemelere konu edilmiştir (md. 11).

[61] **Straetmans/Verhoeven**, s.66-72; **UK CAD**, s. 3.

[62] **Kırca**, (*Ürün Sorumluluğu*), s. 224-226.

1.3. Üründeki Bozukluk

Hukukumuzda Mecelleden bu yana^[63], Borçlar Kanunu'nda ve TKHK'da ayıplı maldan doğan sorumluluk kapsamında ayıp kavramı ele alınmıştır. Ancak ürün sorumluluğunda bahse konu ürünün kusurlu (bozuk) olması ile sözleşme ve tüketici hukukunda geçerli olan “*ayıp*” kavramı eş anlamlı kavramlar değildir.

Borçlar Kanunu'ndaki çeşitli sözleşme tiplerinde ayıba karşı tekeffül borcunu düzenleyen hükümlere bakıldığında, ayıp kavramının sözleşmenin konusunu oluşturan şeyin, borçlunun zikir ve vaat ettiği nitelikleri taşıması veya bu şeyin değerini ya da sözleşme gereğince ondan beklenen faydaları azaltan ya da ortadan kaldıran eksikliklerin bulunmasını ifade ettiğini görmekteyiz. Zira, satım sözleşmesini düzenleyen hükümler arasındaki 219. maddede; satıcının, *alıcıya karşı herhangi bir surette bildirdiği niteliklerin satılarda bulunmaması sebebiyle sorumlu olduğu gibi, nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukuki ya da ekonomik ayıpların bulunmasından* sorumlu olacağı, kusurdan bağımsız yasal bir sebep sorumluluğu olarak düzenlenmiştir^[64]. Satım sözleşmesinde olduğu gibi, diğer sözleşme tiplerinde de genel olarak ayıbın, sözleşmenin konusunu oluşturan şeyin sahip olması gereken niteliklerden yoksunluğu, olması gereken durumdan sapması, kısacası bir vasıf eksikliğini ifade ettiği söylenebilir^[65]. Bu vasıf eksikliği alacaklının, şeyi, sözleşmeden beklediği amaca uygun biçimde kullanılmasını, ondan yararlanmasını etkilemekte ve o şeyin kullanım ve tahsis amacını azaltmakta ya da ortadan kaldırmaktadır^[66].

TKHK'da da eTKHK'daki ayıplı mal tanımının özü korunarak, Borçlar Kanunu'nda düzenlenen ayıba karşı tekeffül hükümlerine paralel, daha

[63] Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye md. 338'te ayıp; *ayb diye ehil ve erbabi beyninde malın bahasına iras-ı noksan eden kusura derler*, şeklinde tanımlanmıştır.

[64] **Gümüş, Alper Mustafa:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2018, s. 77.

[65] Nitekim kira sözleşmesinde TBK md. 304-308 arasında kiraya verenin kiralananı kararlaştırılan kullanıma elverişli durumda teslim ve bulundurma borcunun yaptırımını olarak ayıp sorumluluğu düzenlenmiştir. Aynı şekilde eser sözleşmesinde yüklenicinin ayıptan sorumluluğuna TBK md. 474-478'de değinilmiştir. Bkz: **Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2017, s. 100, 329, 635.

[66] **Havutçu,** s. 25.

somut ve ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Kanununun 8. maddesinde ayıplı mal; *tüketicieye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşımaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır*, şeklinde tanımlanmıştır. Ayıp kavramının belirlenmesinde “*satıcının zikir ve vaat ettiği vasıflar*” ile “*lüzumlu vasıflar*” temel alınmış ve maddi, hukuki ve ekonomik eksikliklerin ayıp sayılacağı kabul edilmiştir^[67].

Üreticinin sorumluluğu ile ayıba karşı tekeffül sorumluluğu farklı amaçlara yönelen, farklı hukuki menfaatleri koruma altına alan, koşulları farklı olan iki ayrı kurumdur. Zira ayıba karşı tekeffül borcunda, tarafların edimleri arasındaki mübadele amacı zedelenip, edim ve karşı edim arasındaki denklik ilişkisi bozulmaktadır. Ayıba karşı tekeffül borcunu düzenleyen hükümlerin temel amacı, tarafların edimleri arasında bozulan bu dengenin yeniden kurulmasını sağlamaktır^[68]. Üreticinin sorumluluğu ile amaçlanan ise kişilerin edimle ilgili menfaatleri dışında, genelin can ve mal güvenliği için tehlike yaratan, güvenli olmayan ürünlerin piyasaya sürülmesinin yol açacağı zararlara karşı kişilerin bütünlük menfaatlerini korumaktır^[69].

Ayıba karşı tekeffül hükümlerinde tazminat borcunun doğması için öncelikle ayıp nedeniyle sorumlu olan kişi ile tazminat isteminde bulunan kişi arasında bir sözleşme ilişkisinin bulunması ve bu ilişki kapsamındaki şeyin zilyetliğinin veya mülkiyetinin karşı tarafa geçirme borcunun gereği gibi ifa edilmemesi, yani ayıplı olması gerekir^[70]. Üreticinin sorumluluğunun doğması için ise sorumlu ile zarar gören arasında bir sözleşme ilişkisinin varlığına ve bu ilişkinin ihlaline gerek yoktur. Nitekim kişinin beden bütünlüğünün ihlali ya da diğer mallarının zarar görmesi sözleşme ilişkisinden bağımsızdır.

[67] TKHK kapsamında ayıplı mal ve ayıp kavramının borçlar hukuku ile tüketici hukuku bakımından karşılaştırılması hususunda detaylı bilgi için bkz: **Zevkliler/Özel**, s. 148 vd; **Kalkan, Arif**: Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, Ankara 2018, s. 118-134.

[68] **Öztaş**, s. 31; **Yavuz, Cevdet** : “*Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcunun Tanımı, Hukuki Niteliği, Özellikleri ve Bu Borcu Düzenleyen Kanun Hükümlerinin Uygulama Alanı*”, (AKT), Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65 Yaş Armağanı, Ankara 1988, s. 504.

[69] **Havutçu**, s. 34.

[70] **Yavuz**, (AKT), s. 513-527; **Yavuz, Cevdet**: “*Tüketicinin Ayıplı Mal ve Hizmetlere Karşı Korunması*”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 1312.

Ayıba karşı tekeffül borcu ile üreticinin sorumluluğu kurumlarının yönel-dikleri amaç ve işlevlerinin farklılığı, sorumluluk kapsamına giren *zarar-lar* bakımından da farklılık doğurmaktadır. Ürün sorumluluğunda amaç başkalarının bütünlük menfaatlerinin korunması olduğundan, üreticinin sorumluluğu; sadece ölüm, yaralanma sonucu doğan maddi zararlar ile hatalı ürün dışında zarar görenin başka bir malının uğradığı zarar ile sınırlıdır^[71]. Hatalı ürünün kendisinde meydana gelen zarar ile ürünün onarımında olduğu sürede kullanılamamasından doğan kâr kaybı ya da üründen beklenen yararın gerçekleşmemesi^[72] nedeniyle oluşan zararlar, kapsam dışıdır^[73].

Söz konusu farklılıklar dolayısıyla ürün sorumluluğu anlamında, ayıba karşı tekeffül borcunun konusunu oluşturan ayıp kavramından ziyade, ürün-deki temel bozukluk ve eksiklikleri yansıtacak farklı bir terimin, *üründeki bozukluk (kusur)* ifadesinin kullanılması kanatimizce bu nedenlerle daha isabetlidir^[74].

Üründeki bozukluk, ürünün kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer mal-larına zarar verecek nitelikte beklenen güvenliği sağlamaması durumunda söz konusudur^[75]. Güvenlik beklentisinin belirlenmesinde zarar görenin kişisel beklentilerinden ziyade, objektif bir ölçüt niteliğinde “*haklı olarak beklenen*” güvenlik kriteri esas alınmıştır. Haklı olarak beklenen güvenlik, herkesin tüm tehlikelere karşı mutlak güvende olmasının ötesinde, Direktifin 6. maddesinin ilk fırasına göre *ürünün sunumu, makul olarak beklenen kullanım tarzı ve piyasaya sürüldüğü zaman* gibi olayın tüm özellikleri göz önünde tutulduğunda, ondan haklı olarak beklenen güvenliği sağlamasıdır. Bu nitelikleri haiz olmayan ürün bozuk sayılır. Direktifte sayılan üç kriter, üründeki kusurun tespitinde kullanılacak objektif ölçütler olmakla birlikte,

[71] Öztan, s. 23.

[72] Dempster, Anthony/Watson, Howard: “An Overview of Product Liability and Product Recall Insurance in UK”, The International Comparative Legal Guide to Product Liability 2016 (14th Edition), s. 20.

[73] Öztan, s. 23.

[74] Tartışmalar için bkz: Demirci, Serdar: Ürün Sorumluluk Sigortası, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Ankara Üniversitesi Sos. Bil. Enst.), Ankara 2011, s.105 vd.; Özsunay, (Batider), s. 108 vd.

[75] Brown, Alison/Smith, Ian Dods: “Recent Developments in European Product Liability”, The International Comparative Legal Guide to Product Liability 2016 (14th Edition), s.1; UK CAD, s. 3.

sınırlı sayıda değildir^[76]. Nitekim 6. maddede ürüne ilişkin haklı güvenlik beklentilerinin belirlenmesinde tüm hal ve şartların göz önünde tutulması gerektiği açıkça ifade edildiğinden, ürüne ilişkin ekonomik ve teknik standartlar, ürünün fiyatı, masraf/yarar dengesi, ürünün piyasaya arzı sonrası takibi, kullanım ömrü vb. objektif ve kolay anlaşılabilir, sınanabilir başka kriterlerden de yararlanmak olasıdır^[77].

Ürün sorumluluğu konusunda, gerek Direktifte gerekse Birlik üyesi devletlerde, ürünlerdeki bozukluk türleri düzenlenmemiştir^[78]. Bununla birlikte öğreti, ürünlerdeki bozukluk türlerini Amerikan Hukukundan da esinlenerek, *üretim (fabrikasyon)*, *tasarım ve bilgilendirme* başlıkları altında üçe ayırmaktadır^[79].

Tasarıya bakıldığında ise ürün sorumluluğuna konu kusurlu (bozuk) ürünü ifade etmek amacıyla “*uygun olmayan ürün*” kavramına yer verilmiştir. Üçüncü maddenin (n) bendinde uygun olmayan ürünün: *ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği gereklerine uygun olmayan ürün*, olarak tanımladığı görülmektedir. Buna paralel olarak 6. maddede, sorumluluk şartları düzenlenirken ürünlerdeki uygunsuzluğun ispat edilmesi şart koşulmuştur. Madde 5/f.2’de ise teknik düzenlemelerin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygun ürünlerin aksi ispatlanana kadar güvenli olduğu varsayılmıştır. Halbuki Direktif bakımından bir ürünün teknik düzenlemelere uygun olması, ürünün ayıplı olmasına engel sayılmakta ve üreticiyi sorumluluktan kurtarmamaktadır^[80]. Bu şekliyle Tasarıda,

[76] Huebner/Black/Webb, s. 380; Hodges, s. 52.

[77] Kırca, (Ürün Sorumluluğu), s. 145-149; Kulaklı, s. 50-59; Erlüle, s.121-125; Havutçu, s. 79.

[78] Pozitif hukukumuzda da ürünlerdeki bozukluk türlerine değinilmemiş; ancak ayıp türlerine yer verilmiştir. Zira, hem BK md. 219’da hem de TKHK’da maddi, hukuki ve ekonomik eksiklikler ayıp olarak kabul edilmiştir.

[79] Havutçu, s. 79; Özsunay, (Batider), s. 127; Özel, Çağlar: “Tüketicinin Korunması Açısından Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk Kapsamında Yapımcının Sorumluluğu Sorunu”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 809; Kaplan, İbrahim: “Türk ve İsviçre Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu”, (AD), Adalet Dergisi, 1977, C.68, S.1-2, s. 78.

[80] Oğuzer, Pelin: “Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Üreticinin Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri”, Sorumluluk Hukuku Seminerler İstanbul 2016, Editör: Başak Baysal, s. 351-412.

Direktifteki güvenli ürün ya da ürünün güvenli olmaması kriterinden tamamıyla vazgeçilmiştir.

1.4. Ürün Sorumluluğunun Hukuki Niteliği

eTKHK'nın kabulünden önce ürün sorumluluğu borçlar hukuku hükümleri esas alınarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Üretici ile aralarında sözleşmesel bir ilişkinin varlığında, üreticinin satıcı, tüketicinin de alıcı olduğu hallerde, satılardaki bozukluklara karşı satıcının garanti borcuna ilişkin bu hükümlerden yararlanılmıştır. Ancak dar bir koruma alanıyla satım sözleşmelerinde uygulanan bu hükümlerle tüketicileri yeterince korumak ve ürün sorumluluğuna tâbi zararları karşılamak pek mümkün olmamıştır. Kaldı ki o dönemde yürürlükte bulunan mülga Borçlar Kanunu'ndaki, alıcıya tanınmış olan hakların ürünün tesliminden itibaren bir yıl içinde kullanılmasını hükme bağlayan 207. maddedeki zamanaşımı süresinin kısalığı, satıcı ile alıcının yapacakları sözleşmeye BK md. 99, 100 ve 196'daki hükümler gereği koyacakları sorumsuzluk kayıtları ve sözleşme hukukunda hakim nispi ilkesi gereği zararın tazmininin ancak sözleşmenin taraflarınca talep edebilmesi, borçlar hukukunda yer alan hükümlerin ürün sorumluluğu kapsamında yetersizliğini ortaya çıkarmıştır^[81].

Üreticinin sorumluluğu konusunun sözleşme hukuku çerçevesinde çözümlenmesinin yetersizliği karşısında, ürün nedeniyle ortaya çıkan sorumluluk, kusur sorumluluğuna da dayandırılmıştır. Zira sorumluluk hukukunda genel kural, sorumluluğun kusurun varlığı halinde doğması, kusursuz sorumluluğun kanunda hüküm bulunduğu zaman istisnai olarak uygulanmasıdır^[82]. Bu açıdan doktrinde Borçlar Kanunu'nun haksız fiilere ilişkin 49. maddesinin (mülga 818 sayılı Kanun döneminde 41. maddenin) tüketici yararına kullanılabilmesi ifade edilmiştir^[83]. Ancak ürün sorumluluğu alanında kusura

[81] **Aral, Fahrettin:** *Kötü İfa*, Ankara 1985, s.172 vd.; **Aslan, Yılmaz:** *Tüketici Hukuku ve İlgili Mevzuat*, (1996), Bursa 1996, s. 170; **Öztaş,** s. 48; **Özsunay,** (*Batider*), s.123; **Karahasan, Mustafa Reşit:** *Sorumluluk Hukuku*, İstanbul 1996, s. 223; **Kaplan,** (*AD*), s. 88.

[82] **Aydos,** s. 95.

[83] **Kuran, Abdulselam:** "Yapımcının Sorumluluğu", İBD, C.65, S.10-12, 1991, s. 847; **Aslan,** (1996), s. 172; **Öztaş,** s. 79 vd.; **Yavuz, Cevdet:** *Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu*, İstanbul 1989, s. 236; **Karahasan,** s. 226; **Kaplan,** (*AD*), s. 91; **Özsunay,** (*Batider*), s. 133. Yargıtay da birçok kararında üreticinin sorumluluğunun yürürlükte olduğu dönemde mülga 818 sayılı BK 41 ve devamı

dayandırılan bir sorumluluk; günümüzdeki yığın üretim ile giderek artan teknikleşme ve otomasyon, zarar ile ürün arasındaki nedensellik bağının kurulması, sorumluların tespiti ve zararların tazmini noktasında mağduriyetleri gidermekten uzak kalmıştır^[84].

Kusur ilkesinin yetersizliği karşısında, üreticinin bozuk ürünlerin sebep olduğu zararlardan kusuru olmasa da sorumlu tutulabilmesi gündeme gelmiştir. Kusura dayanmayan sözleşme dışı sorumluluk bağlamında üreticinin sorumluluğu ilk olarak istihdam edenin, daha sonra yapı eseri malikinin sorumluluğuyla ilişkilendirilmiştir^[85]. Mülga BK md. 55 kapsamında imalatçının, üretim faaliyetini yürüten işçilerin seçiminde, onlara talimat vermede ve nezarete objektif özen yükümlülüğüne uygun hareket etmediği hallerde, hatalı üretim sonucu piyasa sürülmüş ürünlerin neden olduğu zararlardan sorumlu olacağı kabul edilmiştir. Ancak ispat sorunları, üreticinin kurtuluş beyyinesi getirme imkanının olması ve üretimin yardımcı kişi kullanılmadan ya da otomasyon esaslı yapılabilmesinin mümkün olması nedenleriyle istihdam edenin sorumluluğu, üreticinin sorumluluğunu açıklamada yetersiz kalmıştır. Sorumluluğun yapı eseri malikinin sorumluluğuna bağlandığı hallerde ise kusur sorumluluğuna yaklaşılmaması söz konusu olmuştur^[86]. Bu nedenlerle doktrinde her iki görüş de haklı eleştirilere maruz kalmıştır^[87]. Öte yandan diğer bir grup ise ürün sorumluluğunun tehlike sorumluluğu alanında düzenlenmesinin daha uygun olacağını ileri sürmüştür^[88]. Tehlike sorumluluğu ve denkleştirme başlıklı TBK md. 71 hükmü, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile pozitif hukukumuzun bir parçası olmuştur. Fakat tehlike sorumluluklarının ancak kanunla tesis edilebileceği, her ürünün imalinde özel bir tehlikenin olmadığı ve bozuk ürünlerin oluşturduğu tehlikenin bir istisna niteliği teşkil ettiği gerekçeleri ile bu fikir de

---

maddelerince çözüme kavuşturulabileceğini, zira üreticinin bu sıfatı ile kanundan doğan kusur sorumluluğunun olduğunu ve üreticinin kamuya sunduğu malın yapımında ihmal ve kayıtsızlığı sonucu oluşan üretim hatası nedeniyle haksız biçimde zarara uğrayan kişilerin objektif nitelikteki bu zararlarını gidermesi gerektiğini belirtmiştir. Konuya ilişkin Yargıtay kararları için bkz: **Karahasan**, s. 227 vd.

[84] **Öztaş**, s. 221; **Karahasan**, s. 231.

[85] **Öztaş**, s. 189; **Kaplan**, (AD), s. 93.

[86] **Aslan**, (2004), s. 210-211.

[87] **Öztaş**, s. 206, 210; **Kaplan**, (AD), s. 93.

[88] **Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Bası, İstanbul 2016, s. 488 vd.

haklı olarak eleştirilmiştir^[89]. Bu açıdan tehlike sorumluluğu için aranan tehlikeli faaliyet, tipik tehlike vb. kavramların üreticinin sorumluluğu ile bağdaştırılması aslında her durum ve üretim tipi için pek olası değildir. İlâveten her üretim faaliyeti tüm özenin gösterilmesi halinde dahi ağır ve sık zararlara sebebiyet vermemektedir. Ayrıca tehlike sorumluluğunda bütün zararın tazmininin amaçlanması karşısında, üreticinin sadece mala refakat eden zararlardan sorumlu olması esastır^[90].

Mevzuatımızda ürün sorumluluğuna ilişkin doğrudan tek düzenleme eTKHK md. 4/f.2, c.4'te “*Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte ayıplı malın neden olduğu ölüm velveya yaralanmaya yol açan velveya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkına da sahiptir.*” şeklinde ele alınmıştır. Mülga hükümle bilhassa istihdam edenin ve yapı malikinin sorumluluğundan hareketle üreticinin sözleşme dışı kusursuz sorumluluğunu açıklamaya yönelik, haksız fiil hükümlerini geliştirerek objektif bir kusur kavramı oluşturulmaya çalışılmıştır^[91]. Zira, anılan hüküm kapsamında hukuka aykırılık, ürünün bozuk olması (haklı güvenlik beklentilerini karşılayamaması) ve illiyet bağını sağlamak koşuluyla zararın meydana gelmesi hallerinde kusur şartı aranmaksızın üreticinin sorumlu olacağı kabul edilmiş ve Kanun genelinde Direktiften^[92] farklı olarak sorumluluk açısından herhangi bir kurtuluş beyyinesi^[93] kabul

[89] Öztan, s. 250 vd. ; Kaplan, (AD), s. 105.

[90] Paksoy, Meliha Sermin/Demir, Gizem Arslan: “Üreticinin TBKM. 71 Kapsamında Sorumlu Tutulması”, Sorumluluk Hukuku Seminerler 2016, E: Doç. Dr. Başak Baysal, İstanbul 2016, s. 462 vd.

[91] Kırca, (Ürün Sorumluluğu), s. 94; Aydos, s. 95 vd.; Havutçu, s. 93; Ertlüle, s. 93 vd.

[92] Direktif kapsamında üreticiyi ağır bir sorumluluk rejimine tabi tutmamayı ve üretici ile zarar gören arasında adil bir denge oluşturabilmeyi teminen kusursuz sorumluluğun benimsenmesine rağmen 7. madde kapsamında çeşitli kurtuluş sebepleri öngörülmüştür. *Ayıbın emredici normlara uyulması sebebiyle meydana gelmesi, ürünün üretici tarafından piyasaya sürülmemiş olması, üretimin satım, ekonomik ya da ticari amaca dayanmaması, zarara sebebiyet veren ayıbın ürünün piyasa sürüldüğünde mevcut olmaması, bilimsel ve teknik veriler ışığında ürünün piyasaya sürüldüğü zamanki durumunun ayıbın varlığının tespitine imkan vermemesi*, Direktif kapsamındaki kurtuluş sebepleridir. Bkz: **Straetmans/Verhoeven**, s. 50-61.

[93] Kanunda yer almayan Direktifteki kurtuluş sebeplerine, bazı hususlarda farklılık içermekle ve Yönetmelik hükmüyle kurtuluş sebeplerinin getirilip getirilemeyeceği tartışmalarıyla birlikte, mülga Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk

edilmemiştir^[94]. eTKHK'da bu tek hükümle hem satıcının ayıba karşı tekeffül borcu hem de ürün sorumluluğu düzenlenmiştir. Ancak sorumluluğun kapsamı, sorumluluktan kurtuluş olanakları, sorumsuzluk anlaşmalarının geçerliliği, tüketici dışındaki kişilere ilişkin sorumluluk ve bunun kapsamı, müteselsil sorumlu olanların rücu, sorumluluğun paylaşılması vb. hususlar netliğe kavuşturulamamış, sadece 30. maddede Kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla eTKHK'daki hüküm teknik açıdan ürün sorumluluğunu düzenlemekte son derece yetersiz kalmıştır.

Tasarıda ise 6. maddede, ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısının zararı gidermekle yükümlü olacağı öngörülmüş; ikinci fıkrada ise imalatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için, zarar gören tarafın ürünündeki uygunsuzluğu, uğradığı zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki nedensellik bağına ispat etmesi zorunlu kılınmıştır. Öte yandan imalatçı veya ithalatçıyı üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğundan kurtaran ya da bu sorumluluğu azaltan sözleşmelerin ilgili maddelerinin hükümsüz sayılacağı öngörülmüş (md. 6/f.4), 21. maddede ise imalatçı veya ithalatçının Direktifteki kurtuluş sebeplerine paralel sebeplerle sorumluluktan kurtulabilmesine imkan tanımıştır^[95]. Ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddi ve manevi tazminat miktarının tespitinde ise 6098 sayılı TBK hükümlerinin uygulanacağı belirtilerek, genel hükümlere atıf yapılması ile yetinilmiştir (md. 6/f.5).

Halihazırda, TKHK kapsamında tüketici işlemleri ile sınırlı kalan ayıplı mal dolayısıyla sorumluluk ve Borçlar Kanunu'ndaki satım sözleşmesi başta olmak üzere sözleşme hukukundan doğan ayıba karşı tekeffül sorumluluğunu içeren hükümler haricinde pozitif hukukumuzda ürün sorumluluğunu ele alan bir düzenleme bulunmamaktadır. *Tasarının* yasallaşmamış olması ve

---

Hakkında Yönetmelik'in 7. maddesinde yer verilmiştir. Bkz: 13.06.2003 tarih ve 25137 sayılı Resmî Gazete.

[94] **Aslan**, (2004), s. 215 vd.

[95] *Taslakta* öngörülen kurtuluş kanıtları; *Taslaktaki* "uygun olmayan ürün" tanımının Direktifteki ayıplı (kusurlu) ürün tanımıyla örtüşmemesi, ürünün piyasa ne zaman arzının gerçekleştirildiğinin *Taslakta* tam olarak ortaya konmaması, gelişim riski savunması gibi Direktifte yer alan bazı kurtuluş kanıtlarına *Taslakta* yer verilmemiş olması, ara mal üreticisinin sorumluluktan kurtulma imkanına yer verilmemesi gibi muhtelif birçok konu bakımından eleştirilmektedir. Bkz: **Oğuzer**, s. 357 vd.

TBK'da da üreticinin sorumluluğu konusunun düzenlenmemesi nedeniyle Türk hukukunda özel bir ürün sorumluluğu düzenlenmesine olan ihtiyaç devam etmektedir. 4703 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemeler de belirtilen çekinceler nedeniyle, kanaatimizce doğrudan uygulanma kabiliyetini haiz değildir. Bu nedenle halihazırdaki herhangi bir uyuşmazlıkta, genel hükümler ve mevcut düzenlemeler ışığında her somut olaya özgü çözüm aranması kaçınılmazdır.

Ürün sorumluluğu, üreticinin; tasarım, üretim ve bilgilendirme aşamalarında sebebiyet verdiği güvenlik eksikliği dolayısıyla bozuk bir ürünü piyasaya sürmüş olması şeklinde tezahür eden bir hukuka aykırılıktır. Ürün sorumluluğunda, hakkaniyet sorumluluklarındaki gibi, çatışan iki değerden birine üstünlük tanınmamakta, üretici her durumda kullanıcıdan ekonomik olarak daha güçlü olmayabilmektedir. Tüm üretim faaliyetlerinin sürekli, büyük ve tipik tehlike doğurduğu değerlendirilmesi de her zaman doğru değildir^[96]. Ayrıca ürün sorumluluğu kurtuluş kanıtı ileri sürülen, olağan sebep sorumluluklarından da farklılık arz etmektedir. Zira kusurlu malın piyasaya sürülmesi ya da o mala sahip olma sorumluluk için yeterlidir. Ürün sorumluluğuna özgü kurtuluş sebepleri istisna kalmak koşuluyla, kişinin her türlü özeni göstermesine rağmen bozukluğun meydana geldiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulması kabul görmemektedir. *Tasarı* da Direktif bağlamında ele alınan çoğu hususla uyumlu değildir.

Kanaatimizce, Direktifte olduğu gibi ürün sorumluluğunun, kendisine has kurtuluş kanıtları haricinde, sözleşme dışı ağırlaştırılmış bir sorumluluk olarak kabul edilmesi gerekir. Bu amaçla AB üyesi ülkelerde olduğu gibi Direktifin iç hukukumuzda aktarılmasının ve Borçlar Kanununda ayrı bir bölüm olarak çerçevesinin yasal alt yapıya kavuşturulup, kapsam ve içeriğinin ikincil düzenlemelere bırakılmasının isabetli bir tercih olacağı değerlendirilmektedir.

2. ÜRÜN SORUMLULUK SİGORTASI

2.1. Genel Olarak

ÜSS (product liability insurance) özellikle zarar gören ile üretici arasında sözleşmesel bir ilişkinin bulunmadığı durumlarda karşılaşılan çok

[96] **Dinç, İnan Deniz:** Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, İstanbul 2017, s. 71-72.

yönlü ve çözümünü güç problemlerde, gerek ürün nedeniyle zarara maruz kalanların zararını karşılayabilmek gerekse üreticinin yüklenmiş olduğu hukuki sorumluluğu hafifletebilmek için geliştirilmiş bir sigorta ürünüdür. ÜSS, üreticinin ürettiği malı pazarlamak amacıyla elinden ve kontrolünden tamamen çıkardıktan sonra, o ürünü kullanan kişilerin üründe mevcut bir bozukluk nedeniyle herhangi bir zarara maruz kalmaları durumunda, üreticinin bu kişilere karşı olan yasal sorumluluklarını güvence altına alan bir sorumluluk sigortasıdır^[97].

TTK'da, sigorta türleri hakkında özel düzenlemeler yapılmayıp, her sigorta türüne uygun genel nitelikte hükümlere yer verilmiştir. Sorumluluk sigortaları da ayrı bir bölüm halinde altıncı kitapta ele alınmıştır. Ürün sorumluluk sigortasına ilişkin TTK'da özel bir hüküm bulunmamasıyla birlikte, sorumluluk sigortalarına ve sigorta sözleşmesine ilişkin hükümler ÜSS için de uygulanmaktadır.

2.2. Teminat Kapsamı

ÜSS genel şartlarının “Sigortanın Konusu” kenar başlıklı A.1. maddesinde; “Bu sigorta sözleşmesi ile sigortacı, sigortalıya karşı, sözleşmede tanımlanan ürünlerin kusurundan kaynaklanan tazminat talepleri ve isteme ilişkin makul giderler için sözleşme ile kararlaştırılan şartlar ve limitler dahilinde teminat sağlar.” hükmüne yer verilerek ürün sorumluluk sigortasının birincil riziko sınırlaması ile ana teminat konusu belirlenmiştir^[98].

İlgili hüküm kapsamında, sorumluluğu doğuracak ürün/ürünlerin sözleşmede tanımlanmış olması şart koşulmuştur. Zira sorumluluk sigortalarında hakim olan “tehlikenin özelliği ilkesi” gereği,^[99] riskin özelleştirilmesi^[100] ve sorumluluğa neden olan ürün/ürünlerin ferdileştirilmesi gerekmektedir.

Genel şartlar kapsamında ana teminat konusunu, üreticinin sorumluluğundan ziyade sözleşmede öngörülen ürünlerin kusurundan kaynaklanan tazminat talepleri oluşturmaktadır. Sorumluluğun sujesi üretici olmakla

[97] **Bennet, Carol:** Insurance Learners Insurance of Liability, London 1989, s. 91; **Ackerman, Saul Benton:** Insurance A Practical Guide, 3rd Edition New York 1984, s. 502.

[98] **Yongalık, Aynur:** Çevre Sorumluluk Sigortası, Ankara 1998, s. 158, **Ünan, Samim:** İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998, s.65.

[99] **Yongalık,** s. 159, dpnt:159.

[100] **Yongalık,** s. 158, **Ünan,** s. 66.

birlikte, üreticinin sorumluluğuna neden olan asıl olgu üründür. Açıklan-
dığı üzere ürün sorumluluğu, tüketicinin ya da karşı kit tarafın ürünün
sözleşmenin amacına göre beklediği özellik ve niteliklere sahip olmama-
sından kaynaklı bir sorumluluk değildir. Tasarım, üretim ve bilgilendirme
aşamalarında oluşan güvenlik eksikliği dolayısıyla piyasaya sürülmüş bozuk
bir ürünün kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer mallarına zarar verecek nite-
likte beklenen güvenliği sağlamaması durumunda ürün sorumluluğu söz
konusudur. Ancak “ürünlerin kusurundan kaynaklan tazminat talepleri”
ibaresi, üreticinin sözleşmeye dayalı (ayıp) sorumluluğunun, sigorta kapsa-
mında olup olmadığını ortaya koymaktan uzaktır. Kaldı ki, “kusur” kavramı
yine ayıp sorumluluğundaki kusuru çağrıştırmakta, ürün sorumluluğunun
temelini teşkil eden üründen beklenen güvenlik kriterini karşılamamaktadır.
İlaveten genel şartların teminat dışı kalan hallere ilişkin ilgili hükümlerinde
de üreticinin Borçlar Kanununda yer alan sözleşmesel sorumluluğu kap-
samındaki borcun müspet ihlalinden kaynaklanan tazminat sorumluluğu
açıkça teminat dışı bırakılmamıştır. Mevcut hüküm bu nedenle yeniden
gözden geçirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Sigortanın teminat konusunu oluşturan tazminat talepleri, ürün sorum-
luluğuna bağlı zararlardan kaynaklanmaktadır^[101]. Nitekim hukuki sorum-
luluktan bahsedebilmenin ön koşullarından biri de “zarardır”^[102]. Ancak
herhangi bir sorumluk sigortasının, belirli bir hukuki sorumluluk sebebine
bağlı tüm zararları kapsamına alması her zaman pek olası değildir^[103]. Nite-
kim genel şartların A.3 ve A.4 maddelerinde sigorta teminatının sigortaya
konu rizikonun zararlar açısından sınırlandırılması olarak adlandırılan
“ikincil riziko sınırlaması”na yer verilmiştir^[104]. Bununla birlikte, 5684
sayılı Sigortacılık Kanunu’nun (SK) 11. maddesinin; “*Sigorta sözleşmelerinde
kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış
riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında
sayılır.*” hükmünü havi 4. fıkrası gereği, teminat harici kalan haller ile aksine

[101] Direktif kapsamındaki zarar türleri için bkz: **Machnikowski**, s. 40-41, 46-50; **Wright**,
s. 41; **Hodges**, s. 79 vd.

[102] Zarar kavramı için bkz: **Eren**, s. 520 vd.

[103] **Ünan**, s. 77; **Madden, Stuart M**: Product Liability, Second Edition, 1988, s. 418.

[104] **Mildred**, s.225; **Merkin, Robert/Rodger, Angus**: EC Insurance Law London 1997,
s. 28. Ayrıca riziko sınırlaması ile ilgili detaylı bilgi için bkz: **Ünan**, s. 65 vd.

sözleşme ile kapsam dahiline alınmayanlar hariç tüm zararların teminat kapsamı dahilinde olduğu kabul edilmektedir^[105].

Zarar kavramı borçlar hukukunda maddi ve manevi zarar başlığı altında ikiye ayrılmaktadır. Hatta bazı yazarlarca manevi zararın, zarar kapsamına dahil edilerek geniş yorumlanması dahi eleştirilmektedir^[106]. Sorumluluk sigortalarında ise koruma kapsamındaki zararlar, *şahıs zararları*, *mal zararları ve mal varlığı* zararları olmak üzere üç ayrı başlık altında incelenmektedir^[107]. Ürün sorumluluğu hukukunda da sorumluluğun niteliği gereği zarar, ürüne refakat eden/eşlik eden zarardır. Bu zarar türü, ürünlerdeki güvenlik eksikliği nedeniyle, ürünün kullanıcı veya etki alanındakilerin şahsi (cismani) varlığında veya mallarında ve dolayısıyla malvarlığında meydana gelen zararlardır. Genel şartlar dahilinde bu nevi bir ayırma gidilmemesine karşın, aşağıda zarar türleri bu ayırım çerçevesinde kısaca incelenecektir.

a- Cismani Zararlar

Kişilerin ölmesi, beden bütünlüğünün ihlal edilmesi veya sağlığının bozulması halinde söz konusu olan cismani zararlar da aslında malvarlığında azalmaya neden olan zararlardır^[108]. Medeni hukuk açısından konuyu ele aldığımızda, tüm zararlar malvarlığında bir kötüleşmeye neden olmaktadır^[109]. Ancak rizikoyu zarar türleri açısından sınırlandırabilmek amacıyla medeni hukukun genel nitelikli zararı kavramı^[110], sorumluluk sigortası genelinde, ürün sorumluluk sigortası açısından da bazı alt ayrımlara tâbi tutulmuştur. Bu nedenle, cismani zararlar ÜSS'de özel bir başlık altında teminat kapsamına alınmaktadır. Genel sorumluluk sigortalarına paralel olarak ÜSS'de de cismani zararlar; bedensel yaralanma, bir hastalık veya

[105] **Özer, Kabukçuoğlu, Fatma Dilek:** Sigortacılık Kanunu Şerhi, Ankara 2012, s. 147 vd.

[106] **Oğuzman/Öz**, s.40.

[107] **Smith, Barry/Trieschmann James/ Wiening, Eric/Johnson, Anita:**Property and Liability Insurance Principles, Second Edition, Insurance Institute of America, Pennsylvania 1994, s. 279.

[108] **Eren**, s. 528.

[109] **Eren**, s. 521; **Oğuzman/Öz**, s. 39.

[110] Medeni hukuktaki eşya kavramı, sigorta hukukunda da geçerli olmakla birlikte; özel sebeplerin söz konusu olabildiği bazı hallerde sigorta uygulamasında esas alınacak eşya kavramı (Medeni hukuktaki eşya kavramı için bkz: **Eren**, s. 520 vd.) sigorta hukukçuları tarafından ayrıca saptanabilmektedir.

bunların neticesine bağlı olarak meydana gelen zararlar olarak kabul edilmektedir. Ölüm olayı da cismani zararın bir türü olduğundan açık bir şekilde teminat kapsamında sayılmış olması şartıyla sigorta korumasına dahil edilebilmektedir^[111]. Bununla birlikte bedensel zarara bağlı olan netice zararları da (destekten yoksun kalma, iş göremezlik, tedavi giderleri vb.) cismani zararlar olarak koruma kapsamına alınmaktadır^[112].

b- Mal Zararı

Sigortacılık uygulamasında cismani zararlar dışındaki mal zararları, genellikle maddi varlığı olan nesnelere (*tangible property*)^[113] ilgili zararları ifade etmektedir. Bu nedenle maddi varlığı olmayan unsurlar (örneğin haklar) eşya olarak kabul görmemektedir^[114].

Sorumluluk sigortalarında koruma kapsamı ilke olarak üçüncü şahıslarla sınırlandırıldığından, sigortalının kendi şahsına ait mallarda oluşan zararlar sıklıkla teminat kapsamına dahil edilmemektedir^[115]. Bununla birlikte mal zararı, mülkiyet unsuru ile bağlı değildir. Nitekim sigorta koruması, bir mal zararı sebebiyle tazminat talep edilen kişinin o eşyanın maliki olmadığı, ancak eşya üzerinde doğrudan zilyet olduğu hallerde dahi geçerlidir^[116].

Ürün sorumluluğu çerçevesinde de, üreticinin ve dolayısıyla sigortacının sorumluluğu, sadece ürüne refakat eden zararlarla sınırlıdır. Bozuk ürünün bizzat kendisinde meydana gelen zararlar, sözleşme hukuku temelinde ayıba karşı tekeffül kapsamında ele alınmaktadır. Bu çerçevede genel şartların

[111] **Smith/Trieschman/Wiening/Johnson**, s. 279.

[112] **Mildred**, s.239; **Parsons, Christopher**: “*Liability Insurance-Introduction and General Principles*”, Product Liability Insurance Workshop Notes, 2010, s.3; **Yongalık**, s. 42; **Ulaş**, (*Sorumluluk*), s. 659; **Peck, Alan J.**: Legal Liabilities, The Chartered Insurance Institute, London 1994, 2 nd Edition, s. 7/11.

[113] **Smith/Trieschman/Wiening/Johnson**, s. 280.

[114] Ürün kavramına ilişkin yukarıda yapılan açıklamalarda belirtildiği üzere, TKHK md. 3'te yer alan mal kavramı “*elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi malları*” kapsayacak şekilde geniş olarak tanımlanmış; ancak fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ile patent, marka gibi diğer gayri maddi mallar mal kavramı kapsamına alınmamıştır. Bkz:yuk. dpnt:28.

[115] **William, C. Hoffman/ Hill Arning, Susane**: Guide to Product Liability, The Netherlands 1994, s. 3.

[116] **Ünan**, s. 81,82, Detaylı bilgi için bkz: **Şenocak, Kemal**: Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara 2000, s. 457,458.

A.4.1.(g) bendinde sigortalı ürünlerin kendisine gelebilecek zararlar, aksine sözleşme ile kapsam dahiline alınabilmek kaydıyla istisna tutulmuştur.

c- Mal varlığı Zararı

Zarar kavramı, kişinin mal varlığında rızası dışında meydana gelen azalma olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda mal varlığındaki eksilme, zararın temel unsurudur. Ancak sigortacılık uygulamasında ekonomik zarar olarak ifade edilen mal varlığı zararı, şahsi ve mal zararı yanında üçüncü bir zarar türü olarak kabul edilmektedir. Mal varlığı zararı, gerçek mal varlığı zararları ile gerçek olmayan malvarlığı zararları şeklinde ikili bir ayrıma tâbi tutulmaktadır^[117]. Gerçek ya da saf mal varlığı zararı (*pure financial loss*)^[118], bir kişi veya mal zararı biçiminde oluşmayan, herhangi bir şahıs veya eşya zararından tamamen bağımsız bir şekilde meydana gelen mal varlığı eksilmesi olarak tanımlanmakta ve genellikle yoksun kalınan kâr ya da kazanç kaybı biçiminde ortaya çıkmaktadır. Gerçek olmayan mal varlığı zararları ise, bir kişi veya mal zararı dolayısıyla onun sonucu olarak ortaya çıkan ve bir mal veya şahıs zararı niteliğinde de olmayan diğer bütün dolaylı zararları ifade etmektedir^[119]. Hukukumuzda zarar kavramı, fiili zarar yanında yoksun kalınan kârı da kapsayan bir içerikte ele alınmaktadır^[120]. Bu nedenle zarar kavramının kullanıldığı hallerde, sınırlayıcı-aksine bir düzenleme olmadığı sürece, zarar gören tarafından gerçek ve gerçek olmayan mal varlığı zararlarının da tazmininin istenebilmesi gerekir. Ancak ÜSS’de genel olarak poliçe özel şartlarında kazanç kaybı biçiminde ortaya çıkan ve imalat zararlarında büyük önemi haiz olan gerçek mal varlığı zararlarının sigorta koruması dışında bırakıldığı görülmektedir^[121]. Saf mal varlığı niteliğinde olmayan

[117] **Yongalık**, s. 49; **Özsunay, Ergun/Dural, Murat**: “*Sorumluluk Kavramındaki Değişiklikler Karşısında Sigorta*”, Sigorta Hukuku Dergisi, C.3, S.1, Ankara 1986, s. 2; **Şenocak**, s. 428-429.

[118] **Peck**, s. 7/12

[119] Krş: **Şenocak** takibeden zararların (dolaylı zarar) kendisini doğuran ve sigorta himayesinden yararlanmayan zararın doğrudan mı yoksa dolaylı sonucu mu olduğuna göre değil, ondan tamamen bağımsız olarak ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Ayrıca bu görüşün sigorta hukukunda “*zararın münferit kalemleri şeklinde ele alınması*” gerektiği fikrine de uygun olacağını belirtmektedir. Detaylı bilgi için bkz: **Şenocak**, s. 430.

[120] **Eren**, s. 529-530.

[121] **Dempster/Watson**, s. 20.

zararlardan, dolaylı zararlar^[122] ile yansıma zararları^[123] açınsındansa böyle bir sınırlandırmaya gidilmemektedir^[124].

d- Manevi Zarar

Direktif kapsamında manevi zararların ürün sorumluluğu dahilinde tazmininin ulusal düzenlemelere bırakılacağı belirtilmiştir^[125]. İç hukukumuzda ise bu hususta özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak kusura dayanmayan sorumluluk hallerinde de manevi tazminatın istenebileceği hususunda genel bir eğilim söz konusudur. Dolayısıyla vücut bütünlüğünün ihlaline dayanan ürün sorumluluğundaki manevi zararların da genel hükümler kapsamında talep edilebilmesine engel bir durumun olmadığı değerlendirilmektedir^[126]. Bununla birlikte *Tasarıda*, ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddi ve manevi tazminat miktarının belirlenmesinde 6098 sayılı TBK hükümlerinin uygulanacağı açıkça ele alınmıştır (md. 6/5). Genel şartlarda ise manevi tazminat talepleri, A.4.1 maddesinde kapsam harici tutulmakla birlikte, tarafların aksine düzenleme yapmalarına izin verilmiştir.

e- Diğer

Genel şartlar kapsamında *isteme ilişkin makul giderler* de sigortanın konusuna dahil edilmiştir. Makul giderlerle kastedilen en başta sigorta ettirenin sigorta konusu ile ilgili olarak aleyhine ikame edilen talep ve davada savunma için (temsil ve yargılama gibi) sarf ettiği giderlerdir. Savunma masraflarının sigorta bedeline dahil edilmesi hususunda, farklı uygulamalarla karşılaşmak mümkündür. Zira bazı ülkelerde (özellikle Kuzey Amerika'da) hukuksal savunma masrafları, tazminata ek olarak mahkeme kararı ile sigortacıya yüklenmekte iken^[127]; bazı ülkelerde dava ve savunma giderleri de

[122] Dolaylı zarar, hukuka aykırı fiilin mağdura verdiği doğrudan zarara bağlı olarak ilave bir sebeple mağdurun uğradığı zarardır. Başka bir ifadeyle, ilk zarar verici eylem veya kaçınmanın uygun sonucu niteliğindeki yeni bir sebebe bağlı olarak ortaya çıkan zararlar dolaylı zarardır. Bkz: **Oğuzman/Öz**, s. 498; **Eren**, s. 496.

[123] Yansıma zararı bir hukuka aykırı fiile maruz kalan kimseden başka bir şahsın da bu fiil yüzünden uğradığı zarardır. Bkz: **Oğuzman/Öz**, s. 499.

[124] **Ünan**, s. 98.

[125] **Mildred**, s. 41.

[126] **Kırca**, (*Ürün sorumluluğu*), s. 154-155,161; **Aydos**, s. 188.

[127] **Smyth, Colin**: Sorumluluk Sigortaları Uygumaları, The Chartered Insurance Institute 1991, Study Course 631 (TSEV Yayınları No:20), s. 20.

dikkate alınarak ödenecek tazminat ve teminat limitleri saptanmaktadır^[128]. Nitekim ülkemizde, genel şartlarda tazminat talepleri ile makul giderlerin sözleşmede öngörülen teminat limitlerine dahil edildiği görülmektedir. Ancak, düzenlemede salt yargılamaya ilişkin giderlerden bahsedilmediği için yapılan muhtelif diğer makul giderleri de bu kapsama dahil etmek gerekir. Zira TTK md. 1474 gereği sigorta bedeli dahilinde sigortacının makul giderlerden sorumlu olacağı, md. 1486/f.2 hükmü dahilinde zaten aksi kararlaştırılmayan genel bir ilkedir. Sigorta bedelini aşan giderler ise md. 1474/f.1 kapsamında genel şartlarda açıkça aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan ödemeler kapsamında ele alınmıştır (A.4.2.c).

Öte yandan genel şartlarda idari ve adli para cezaları dahil her türlü ceza ve cezai şartlar (A.4.2.a) ile sigortalının aleyhine cezai takibata geçilmesi halinde bu takibattan doğan diğer bilumum masraflar da (A.4.2.b) aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan ödemeler kapsamına dahil edilmiştir. Kişinin şahsi meselesi olarak kabul edilmesi nedeniyle, sigorta ettiren aleyhine girilen cezai takibatta sigortacının, savunmayı üstlenmesi genellikle tercih edilmemektedir. Para cezaları da kanunen yasaklanmış bir fiilin cezai müeyyidesi olması, sigortalanmasının kamu düzenine aykırı olması dolayısıyla teminat kapsamına dahil edilmemektedir^[129]. Bu nedenle birçok poliçede, ceza takibatına konu tazminat ve yargılama masrafları istisna tutulmaktadır. Ancak ceza davaları ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek savunma giderlerinin ek kloz olarak ürün sorumluluk sigortası poliçelerine eklendiği sigorta sözleşmelerini de görmek mümkündür. Bilhassa İngiliz uygulamasında, ceza davalarına bağlı savunma giderleri poliçe genişletmesi (*extension*) olarak teminata dahil edilmektedir^[130].

[128] Belirlenen sigorta tazminatının üzerinde dava ve savunma masraflarının karşılanabileceği çoğu zaman sigorta şirketinin bu konuya ilişkin vereceği yazılı muvafakat ile gerçekleşmektedir. Bu masrafları tazminat limitinden ayrı tutan poliçe sayısı nispeten diğer ürün sorumluluk sigortası poliçelerine nazaran daha azdır. İngiltere’de görülen “*TGA Chapman LTD & Others v. Christopher and Sun Alliance*” davası, mahkemece yargılama masraflarına birlikte sigorta bedeli olan 1.000.000 \$’ın daha üzerinde bir tazminata (1.300.000\$) hükmedildiği örnek bir dava niteliğindedir. Bkz: **Mildred**, s. 250.

[129] **Kender**, (*Seminer*), s. 6; **Şenocak**, s. 171; **Omağ, Merih Kemal**: “*Türk Ticaret Kanunu ile 1992 Tarihli Belçika Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortaları*”, SHD, S.1, Yıl:1997, (HSS), s. 78.

[130] **Bennet**, s. 93

2.3. Teminat Kapsamının İstisnaları

Sigorta korumasının kapsamı belirlenirken, birincil riziko sınırlamasına ek olarak “*muafiyet*”, *risk istisnaları* ya da *ikincil riziko sınırlaması* olarak da adlandırılan istisna klozları (*exclusions*) önemli rol oynamaktadır^[131]. Bazen de himaye kapsamından istisna edilen risklerin de bazı istisnalarına yer verildiği (istisnanın istisnasının öngörüldüğü) rizikonun üçüncül sınırlamalarına rastlanılmaktadır^[132]. Bu hükümler de, sigorta edilen riskin tanımlanmasında olduğu gibi, ileride taraflar arasında yanlış anlaşılmaların ve ihtilafların gerçekleşmemesi için ayrıntılı, anlaşılır ve açık olarak sigorta poliçelerinde belirtilmelidir^[133].

Riziko istisnaları, istinai hüküm mahiyetinde olup, kural olarak dar yorumlanmalıdır. Zira, klozlarda kullanılan ifade tarzı ve iktisadi amaç dikkate alınarak bu istisnaları, sahip olduğu anlamdan daha geniş yorumlamak doğru değildir^[134]. Birincil riziko sınırlandırılmasından farklı olarak, ikincil riziko sınırlandırılmalarında, gerçekleşen rizikonun teminat kapsamı dışında yer aldığıın ispatı sigortacıya aittir (TTK md. 1409/f.2). Birincil riziko sınırlamasında olduğu gibi, üçüncül riziko sınırlaması bakımındansa, gerçekleşen rizikonun, riziko istisnasının istisnası kapsamında yer aldığını sigorta ettiren ispatla mükelleftir^[135].

Genel şartlar dahilinde sigortacı tarafından koruma kapsamında tutulmak istenmeyen ya da ancak ek prim karşılığında sigortalanabilen birçok istisna hükme yer verilmiştir. Bu istisnalar, *teminat dışında kalan haller* (A.3) ile *aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan haller, tazminat talepleri ve ödemeler* (A.4) şeklinde düzenlenmiştir.

[131] **Kender, Rayegan**: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Ankara 2015, s.296; **Omağ, Merih Kemal**: Türk Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Oğaç Matbaası, İstanbul 1985, (*Rizikonun Ağırlaşması*), s. 32; **Mildred**, s. 257.

[132] **Şenocak**, s. 439.

[133] **Ünan**, s.106; **Yongalık**, s. 169.

[134] **Madden**, s. 416; **Şenocak**, s. 440.

[135] **Şenocak**, s. 439.

a- Teminat Dışında Kalan Haller

Genel şartların A.3 maddesinde teminat dışında kalan haller:

a) *Hukuka, ahlâka, adaba aykırı üretim faaliyetine konu ürünlerden doğan zararlar,*

b) *Sigortalı tarafından kasten sebep olunan her tür zarar,*

c) *Sigortalı veya çalıştırdığı kişilerin, poliçede belirtilen üretim faaliyetini ifa ederken alkol, uyuşturucu ya da narkotik maddelerin tesiri altında bulunması sonucunda meydana gelen olaylar, olmak üzere üç ayrı bentte ele alınmıştır.*

TTK md. 1404 gereği sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilinden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapması yasaklanmıştır. Zira 1452. madde kapsamındaki emredici nitelikli bu yasak, TBK'nın 27. maddesinin bir uygulaması niteliğindedir. Anılan hüküm gereği, üreticinin kanunen yasaklanmış, hukuka, ahlâka, adaba aykırı üretim faaliyetine konu ürünlerden doğan zararları genel şartlarda teminat dışı bırakılmıştır.

TTK md. 1477'de sigortacının, sigortalının sorumluluk konusu olayı kasten gerçekleştirmesinden^[136] doğan zararlardan sorumlu olmayacağı hüküm altına alınmıştır. Kanunun 1486/f.1 hükmü gereği emredici nitelikte olan söz konusu genel hükme de, genel şartlarda teminat dışı kalan hallerin (b) bendinde açıklayıcı nitelikte yer verilmiştir. Bununla birlikte TTK md. 1429 kapsamında sigortacı, sigorta ettirenin yanı sıra sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişilerin kasten sebep oldukları zararlardan da sorumlu değildir. Sorumluluk sigortaları bakımından da uygulanma kabiliyetini haiz genel ve emredici bu hükmün aksinin kararlaştırılmasına kanun koyucu izin vermemiştir (1452/f.1). Bu nedenle genel şartın ilgili hükmünü TTK md. 1429 kapsamında geniş yorumlamak hukuken daha isabetlidir.

Söz konusu istisna klozunun uygulanması için kastın, zarar olayından ziyade, doğrudan zarara yönelik olması öngörülmüştür^[137]. Kastın icrai hareketlerin yanı sıra, ihmali hareketlere bağlı olarak gerçekleştiği haller de

[136] **Madden**, s. 419.

[137] **Şenocak**, s. 449-450.

istisna kapsamı dahilindedir. Diğer taraftan sigorta ettirenin (ağır ve hafif kusuru dahil) kusuru nispetinde sebebiyet verdiği zararlardan sigortacının TTK md. 1429 kapsamında aksine bir sözleşme olmadığı müddetçe sorumlu olacağı kabul edilmelidir^[138]. İztırar hali gibi hukuka aykırılığı bertaraf eden bir hukuka uygunluk sebebinin varolduğu özel durumlarda ise kasttan bahsetmek mümkün olmayacağından sigortacının sorumlu olacağına hükmedilmesi gerekmektedir^[139].

Sigortalı veya çalıştırdığı kişilerin, poliçede belirtilen üretim faaliyetini ifa ederken alkol, uyuşturucu ya da narkotik maddelerin tesiri altında bulunması sonucunda meydana gelen olaylar da teminat dışında kalan hallerin sonuncusu olarak düzenlenmiştir. Kanaatimizce ilgili düzenleme hem lafzi olarak hem de hukuki olarak yanlıştır. Nitekim, ürün sorumluluğunun temel konusu, kusurlu ürünlerin neden olduğu zararlardır. Ancak ilgili düzenlemenin lafzından poliçede belirtilen üretim faaliyeti sırasında, üretimi gerçekleştiren sigortalı ya da çalıştırdığı kişilerin alkol, uyuşturucu ya da narkotik maddelerin tesiri altında bulunmaları nedeniyle sebebiyet verdikleri olaylara bağlı zararların teminat harici kaldığı anlaşılmaktadır. Düzenlemede, üretim faaliyeti sırasında üretime katılan kişilerin bilinç düzeylerini etkileyecek boyutta herhangi bir madde kullanımı dolayısıyla hasıl olan bozuk ürünlerin/üretimden neden olacağı hukuki sorumluluğa bağlı zararların kapsam dışı tutulması amaçlanmıştır. Ancak ilgili bendin lafzı, üretim *faaliyetini ifa ederken meydana gelen olayların* teminat haricinde kaldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte ilgili istisna hükmü TTK'nın 1429. maddesinin yukarıda bahse konu düzenlemesi çerçevesinde de isabetli değildir. Zira zorlayıcı bir sebep olmaksızın, sigortalı ya da hukuken fiillerinden sorumlu olduğu bir çalışanın kendi özgür iradesiyle bilinç kaybına neden olacak bir maddenin tesirinde gerçekleştirdiği üretim faaliyetinden çıkmış kusurlu bir ürünün verdiği zararda olası kast durumunu gözardı etmemek gerekir^[140]. Aksi halde, bahse konu istisna hükmü kanunun emredici

[138] Şenocak, s. 447.

[139] Ünan, s. 112; Şenocak, s. 449.

[140] Yusuf Yaşar/Nil M. G. Diken: “Karar İncelemesi–Bilinçli Taksir ve Olası Kast (Dolus Eventualis) Farkının Değerlendirilmesi”, Social Sciences Research Journal, V.7, I.1, 97-113 (March 2018), s. 97 vd.; Karakehya, Hakan: “Ceza Hukukunda Doğrudan Kast”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.15, S.1, Yıl 2007, s. 132.

hükmüne aykırılık teşkil edecek ve 1452. madde gereği sözleşmenin geçersizliği tartışmaları gündeme gelebilecektir.

b- Aksine Sözleşme Yoksa Teminat Dışında Kalan Haller-Tazminat Talepleri Ve Ödemeler (Ek Teminatlar)

Genel şartlarda kapsam dahiline alınabilecek ek teminatlar da; *aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan haller-tazminat talepleri ve ödemeler* olarak iki başlık altında incelenmiştir.

İdari ve adli para cezaları dahil her türlü ceza ve cezai şartlar; sigortalının aleyhine cezai takibata geçilmesi halinde, bu takibattan doğan diğer bilimum masraflar; isteme ilişkin sigorta bedelini aşan giderler, A.4.2 maddesinde ek teminatla kapsama dahil edilebilecek *ödemeler* olarak öngörülmüştür^[141].

Aksine sözleşme yoksa teminat dışında kalan *hal ve tazminat talepleri* ise A.4.1. maddesinde ele alınmıştır.

İlk istisna, Türkiye Cumhuriyeti mahkemeleri haricinde bir mahkemede açılan tazminat davaları ve tahkimdir. Aslında bu istisna ürün sorumluluk sigortasının yer bakımından sınırlandırılmasına ilişkindir. Genel olarak, sigorta teminatı “ülke içinde” geçerlidir. Ancak sınır ötesine taşan ilişkileri ihtiva eden sigortalarda bu ilişkileri teminat harici bırakmamak amacıyla, teminatın yer bakımından genişletilmesi “*coverage territory extension*” adı verilen özel şartlar aracılığıyla rizikonun yer itibarıyla sınırı genişletilebilmektedir^[142]. Ürün sorumluluk sigortasında da, genel şartların A.2. maddesinde sigortanın coğrafi sınırı, taraf iradelerine bırakılmıştır. Bu hükme paralel olarak A.4.1 (a) bendinde Türkiye Cumhuriyeti mahkemeleri haricinde bir mahkemede açılan tazminat davaları ve tahkim, ek teminatla kapsam dahiline alınmıştır. İmalat sanayinin niteliği gereği bugün ürün sorumluluk rizikosunun dünya genelini kapsayacak şekilde giderek genişlemesi, sigorta teminatının coğrafi sınırlarının da ortadan kalkmaya başlamasına neden olmuştur. Sigortacılar, yeterli prim tahsil edebildikleri takdirde dünyanın her yerinde geçerli teminat vermeye hazır olmakla birlikte; bilhassa hukuk sisteminin farklılığı dolayısıyla sigortacılar Kuzey Amerika’da teminat verme

[141] Söz konusu istisnalar, teminat kapsamına ilişkin yapılan açıklamalarda ele alındığından bu başlık altında tekrar incelenmemiştir.

[142] **Burton, Tim:** “*Insuring The Product Liability Risk*”, Product Liability, European Laws and Practice, London 1993, s. 724; **Bennett,** s. 91; **Ünan,** s. 105.

konusunda zorlanmaktadır^[143]. İlâveten sorumluluğun hukuki sebebini ve kusur oranlarını tespit etmek, hasarın nerede ve ne zaman gerçekleştiğini bilebilmek, hangi hukukun uygulanacağını saptamak^[144] gibi konulardaki sıkıntılar, sigortacıları, ürün sorumluluğu taleplerine karşı, mahkemeleri önünde kendini savunmak istemedikleri çeşitli ülkeleri poliçede istisna kapsamına alma eğilimine yönlendirmektedir. “*Jurisdiction exclusion*” (yargılama yetkisi istisnası)^[145] denen istisnalar içeren bu poliçelerde, ayrıca çoğu zaman sigortalı ile sigortacı arasında uygulanacak hukuk kurallarını belirlemek ve yargı yetkisine sahip ülkeleri tespit etmek için yetkili mahkeme (*jurisdiction clause*) ve yetkili hukuk^[146] klotları (*choice of law*) kullanılmaktadır. Poliçelere bu nevi coğrafi sınırlamalar ve uygulanacak hukuk kurallarının belirlenmesi forum shoppinge karşı da bir tedbir oluşturmaktadır^[147].

Bununla birlikte ülkemizdeki uygulamaya baktığımızda, genel şartlarda coğrafi limit genellikle Türkiye ile sınırlı kalırken, İngiliz poliçelerinin esas alındığı sözleşmelerde ise teminatın ABD ve Kanada hariç olmak üzere tüm dünyada geçerli olacak şekilde verildiği görülmektedir^[148]. Kit taraflar 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un^[149] sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukuka^[150] ilişkin 24 ile imalatçının sözleşme dışı sorumluluğunu^[151] düzenleyen 36. maddesi çerçevesinde, sözleşmeye tatbik edilecek hukuku bizzat seçebilmektedir (*choice of law clause*). Seçilen hukuk Türk Hukuku olabileceği gibi yabancı hukuk

[143] **Smyth**, s. 17-18.

[144] **Burton**, s. 725; **Smyth**, s. 18.

[145] **Burton**, s. 726; **Mildred**, s. 243; **Parsons**, s. 3; **Digby, C. Jess**: The Insurance of Commercial Risks Law and Practice, London 1986, s. 117.

[146] Yetkili mahkeme klozu ile uyumsuzluğun ele alınacağı yargılama yetkisine sahip mahkeme belirlenmekte iken, yetkili hukuk klozu ile uyumsuzluğun çözümü için kullanılacak hukuk belirlenmektedir (Bkz: **Burton**, s. 726-727).

[147] **Wozniak, Jana D./Spira, Daniel A.**: “*Update on U.S. Product Liability Law*”, Recent Developments in European Product Liability, The International Comparative Legal Guide to Product Liability 2016 (14th Edition), s.10; **Mildred**, s. 243.

[148] **Saraçoğlu, Mahmut**: “*Ürün Mali Mesuliyet Sigortası*”, REASÜRÖR S.29, Temmuz 1998, s. 31.

[149] Bkz: 4.12.2007 tarih ve 26728 sayılı Resmi Gazete

[150] **Doğan, Vahit**: Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara 2016, s. 363; **Şanlı, Cemal/Esen, Emre/Figanmeşe, İnci Ataman**: Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2015, s. 251.

[151] **Doğan**, s. 412; **Şanlı/Esen/Figanmeşe**, s. 303.

da olabilmektedir. Yabancı bir hukukun seçimi için akdin bir yabancılık unsuru taşıması şart değildir. Zira, yabancı bir hukuk seçimi ile o hukuki ilişki zaten yabancı unsurlu hale gelmektedir^[152]. Bu kapsamda Genel Şartlar'ın A.4.1.a maddesinde, T.C. Mahkemeleri haricinde bir mahkemede açılan tazminat davaları sonucu hükmedilecek tazminatlar, kural olarak teminat dışı tutulmuştur. Her ne kadar düzenlemede yer alan tahkim yargılaması, açıkça milletlerarası tahkim ibaresini içermese de; amaçsal olarak, ulusal hukuk kurallarının uygulandığı milli tahkim ve sigortacılık alanındaki uyumsuzluklara özgü tesis edilen Sigorta Tahkim Komisyonu nezdindeki tahkim yargılaması kaanatimizce istisna kapsamında değildir.

Çevre zararlarının neden olduğu tahribatta hükmedilen tazminat miktarlarının yüksekliği nedeniyle, sigortacılar genellikle bu teminatı da istisna tutma eğilimindedir. Özellikle ABD ve Kanada'da bu teminat hiç verilmemekte ya da tek bir olayla sınırlı olmak üzere belirli limitler dahilinde sunulmaktadır^[153]. Bizde de, genel şartların A.4.1.b maddesinde, her türlü çevre kirliliğinden, ani veya tedrici olarak doğan sorumluluklar nedeniyle ileri sürülen tazminat talepleri kural olarak teminat dışı bırakılmış, ancak ek sözleşme yapılarak bunların teminata dahil edilebileceği düzenlemiştir.

Niteliği itibarıyla, yüksek risk ihtiva eden nükleer enerji endüstrisine ilişkin tazminat talepleri de aksi kararlaştırılmak suretiyle teminat kapsamı dışında bırakılmıştır. Genel şartların A.4.1 maddesinde niteliği ne olursa olsun; *herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu meydana gelen nükleer atıklardan kaynaklanan iyonize ışınımalar veya kirlilik (A.4.1.c.aa), radyoaktif, zehirli, patlayıcı veya herhangi bir patlayıcı nükleer bileşim veya bunun nükleer bir parçasının tehlikeli özellikleri (A.4.1.c.bb), diethylstilbesterol (DES), dioxin, urea formaldehyde, asbest, asbestli ürünler veya asbest içeren ürünlerin varlığından, üretiminden, elleçlenmesinden, işlenmesinden, satış, dağıtım, depolama, bırakılma veya kullanımından kaynaklanan her tür hastalık (kanser dahil) veya asbestten*

[152] **Nomer, Ergin:** Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 1999, s. 261.

[153] İngiltere'de ürün sorumluluk sigortası anlamında çevre zararlarına yönelik teminat istisnası bakımından önem arz eden bir dava yer almamakla birlikte, Amerika'daki "*Home Insurance Co v. Park Ohio Industry Inc*" ve "*Harleysville Mutual Insurance Company v. Brake & Clutch Company Philadelphia*" davaları literatür bakımından önem taşıyan dava örnekleridir. Bkz: **Mildred**, s. 261; **Madden**, s. 441.

(A.4.1.c.cc), doğrudan veya dolaylı olarak kaynaklanacak bütün tazminat taleplerinin ancak ek teminatla kapsam dahiline alınması öngörülmüştür.

Sorumluluk sigortaları prensip olarak, sadece özel içerikli kanun hükümlerinden kaynaklanan, yani hukuki sorumluluğa ilişkin tazminat taleplerine karşı koruma sağlamaktadır. Bu nedenle, genel şartlar dahilinde bir sözleşmenin ifasına veya özel bir anlaşmaya dayanıp, sigortalının yasal sorumluluk ölçüsünü aşan her türlü talep de aksine sözleşme ile teminat kapsamına alınabilmektedir. Ancak burada bahse konu sözleşme sorumluluğu, yukarıda da belirtildiği üzere üreticinin sözleşme sorumluluğu kapsamındaki^[154] ürünün sözleşmeye aykırı üretimi nedeniyle, üretim işlevini yerine getirememesi veya beklenen performansı gösterememesi nedeniyle doğan zararlara ilişkin değildir^[155]. Sigorta ettiren, taraf olduğu akit tipi için öngörülen hükümlerde kanuni sorumluluk kapsamında düzenlenmeyen, onları aşan yükümlülükler de üstlenebilir. Fakat anılan yükümlülüklerin ihlali veya ifa edilmemesine bağlanan hukuki sonuçlar, kanunda öngörülenden öte gidemez. Zira sigorta ettirenin kanuni sorumluluk kapsamını aşan bir yükümlülüğü üstlenmesi, sigorta himayesini etkilemez ve kanun kapsamının aşıldığı ölçüde sigorta teminatı sağlanmaz^[156]. Normal şartlarda, üreticilerin bu tarz sözleşmeler yapması beklenir bir durum değildir. Ancak çoğu zaman pazar kaybetmek istemeyen üreticiler, benzer sorumlulukları üstlenmek zorunda kalabilir^[157]. İşte bu tür sözleşmelerin varlığı sigortacı açısından sorumluluğu artıran, riskin boyutunu belirsizleştiren bir durum yaratacağından, söz konusu riskler

[154] Üreticinin bu anlamdaki sorumluluğu ürün sorumluluğu haricinde şartların varlığı halinde ayıba karşı tekeffül sorumluluğuna da neden olmaktadır. Ancak üreticinin sözleşmesel sorumluluğuna gidilebilmesi için talepte bulunan kişi ile üretici arasında sözleşmesel bir ilişkinin bulunması gerektiği de unutulmamalıdır. Şayet üretici ile zarar gören arasında böyle bir ilişki yoksa zaten bu ihtimalin uygulanması da söz konusu değildir.

[155] Uygulamada üründen beklenen yararın sağlanamamasına bağlı olarak oluşan zararlar bir ek klozla (fayda klozu-*efficacy clause*) ÜSS kapsamında ek teminat olarak sunulabilse de, sigortalının ticari girişim rizikosunun üstlenilmesi sıklıkla ürün garanti sigortasına konu teşkil etmektedir. Bkz: **Dinç**, s. 196.

[156] **Şenocak**, s. 441.

[157] İngiliz ürün sorumluluğu sigortası uygulamasında, bu şekilde istisna klozu olarak tutulan sözleşmelere örnek olarak; *tazminat hükümleri içeren kalite taahhütleri, kaza olmaksızın salt malın tüketici nezdinde bulunması nedeniyle çıkabilecek hasarlara karşı teminat yüklenimleri ve özel garanti sözleşmeleri* gibi yasal sorumluluğun sınırlarını genişleten anlaşmalar gösterilmektedir. Bkz: **Smyth**, s. 21.

açıkça sözleşme kapsamından istisna tutulmaktadır. Ancak sözleşme serbesti çerçevesinde ve bir ek prim karşılığında istisna klozlarının kaldırılması söz konusu olabilmektedir. Nitekim, genel şartların A.4.1 (ç) bendinde *sigortalının yasal sorumluluk ölçüsünü aşan her türlü taleplerin* kural olarak teminat kapsamında olmadığı, ancak ek sözleşme ile kapsama alınabileceği düzenlenmiştir.

Teminat kapsamına ilişkin yukarıda yapılan açıklamalarda belirtildiği üzere, manevi tazminat talepleri de A.4.1. (d) bendinde, aksinin kararlaştırılması halinde teminat kapsamına dahil edilecek tazminat kalemleri arasında yer almıştır.

Sorumluluk sigortalarında, sigortalının iş ve ailevi açıdan yakın ilişki halinde bulunduğu kişilere karşı sorumluluğundan doğan tazminat talepleri genel olarak istisna kapsamında tutulma eğilimindedir. Nitekim Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları'nda sigortalıya bir hizmet veya vekalet münasebeti ile bağlı kimseler ve sigortalının aile efradı tarafından vaki olan talepler^[158] 3. maddede teminat kapsamı dışında sayılmıştır. Burada özellikle sigortacıyı, sigortalı ile aile fertleri arasındaki olumsuz durumların etkilerine maruz bırakmamak ve sigortalının bir anlamda kendi zararı için sigortadan faydalanmasını engellemek amaçlanmıştır^[159]. ÜSS'de ise bu kapsam biraz daha genişletilmiştir. Buna göre sigortalının ortağı, danışmanı, yöneticisi, çalışanı, anne, baba, kardeş, eş ve çocuklarına karşı sorumluluğundan doğacak tazminat talepleri de teminat kapsamı dışında bırakılmıştır.

ÜSS poliçelerindeki önemli istisnalardan birisi de, bedeni ya da maddi zarara sebep olan ürünlerin tamir, değiştirilme ve geri çağırılmasına yönelik yapılan masraflardır^[160]. Ürünlerdeki kusur ve hatadan ileri gelen, bedeni

[158] Bu kişiler ilgili maddede şu şekilde belirtilmiştir: “*Sigortalının eşi, usul ve füruu (Sigortalının edindiği evlatlar ile sigortalıyı evlat edinenler dahil); Sigortalının kendisi birlikte oturmaları halinde kardeşleri, damatları, gelinleri ve kendisi tarafından bakılan sair akrabaları, sigortalının eşinin usul ve füruu ile kardeşleri. Sigortalı bir şirket ise, bu şirketin gayri mahdut meş’uliyetli şerikleri ile bunların yukarıdaki fıkra mucibince aile efradı tarafından vuku bulan talepler de sigorta teminatı dışındadır*”.

[159] **Can, Mertol:** Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı, İkinci Bası, Ankara 2007, s. 31; **Ünan,** s. 113.

[160] **Burton,** s. 729; **Parsons,** p. 6.

ve maddi sorumlulukları temin eden ÜSS'de, bizatihi ürünün kendisinde meydana gelen zarar ve kayıplar ile bunların tamir, değiştirilmesi ve geri çekilmesine ait masraflar A.4.1 (f) ve (g) bentlerinde teminat dışı bırakılmıştır. Ürünün ıslahına yönelik bu tür riskler ticari risk olarak değerlendirildiklerinden, sigortalıların üzerlerinde kalması gerektiği yaygın bir düşüncedir^[161]. Son yıllarda gelişmiş hukuk sistemlerinde tüketicilerin korunmasına yönelik düzenlemelerin de etkisiyle^[162] kusurlu ürünlerin geri toplanmasında büyük bir artış görülmektedir^[163]. Bu da, tüketim halindeki malların piyasadan çekilmesi hususunda büyük harcamaların yapılmasını beraberinde getirmektedir^[164]. Zira ürünün geri toplanmasını teminen yapılan masraflar, bildirimleri, reklamları, toplanan malların muhafazasını, tamirini ya da gerektiği hallerde yenisi ile değiştirilmesi giderlerini içermektedir^[165]. ÜSS kapsamında temin edilmeyen ticari ya da girişim riski olarak kabul edilen bu nevi risklerin teminat altına alınması amacıyla ürün garanti sigortası adı verilen bir başka sigorta ürünü geliştirilmiştir.

Her ne kadar genel şartlarda yer almasa da etki alanı ve sebebiyet verdiği sonuçlar bakımından yaygın şekilde poliçe teminat kapsamı dışında yer alan muhtelif riskler de söz konusudur. Su zararları, zelzele, çığ, heyelan, yanardağ püskürtmesi, infilak, yangın, duman, sis, buhar, çürüme, tedrici surette rutubet almadan kaynaklanan zararlar^[166], aids vb. bulaşıcı hastalıkları ihtiva eden kan ürünleri istisnası^[167], kirlilik istisnası, elektromanyetik alan

[161] **Burton**, s. 729; **Mildred**, s. 260.

[162] Bu hususta özellikle İngiltere'de "1987 tarihli Tüketiciciyi Koruma Yasası" ile "1994 tarihli Genel Ürün Güvenliği Tüzüğü" etkili olmuştur. Bkz: **Mildred**, s. 260.

[163] **Mathews, Richard/Volz Fabian**: "The Practicalities of Managing a Global Recall", The International Comparative Legal Guide to Product Liability 2016 (14th Edition), s. 23.

[164] **Bennett**, s. 93.

[165] **Dempster/Watson**, s. 20.; **Mildred**, s. 262.

[166] Bu istisnalara ilişkin detaylı bilgi için bkz: **Şenocak**, s. 467; **Ünan**, s.164-167 ve ÜŞKMMSGŞ md.3.A.7

[167] Asbest istisnasında olduğu gibi faktör VII. olarak anılan kan ürünlerine bağlı olarak Amerika'da bir tıbbi trajedi yaşanmıştır. HIV virüsü içeren kanları piyasaya süren ve onlarca insanın ölümüne neden olan *Rhône-Poulenc Rorer Inc.* şirketi, "*Wadleigh v. Rhône*" davasında kusursuz sorumluluk hükümleri gereği sorumlu kılınmış ve milyonlarca dolar tazminat ödemek zorunda kalmıştır. Bu olay neticesinde sigorta şirketleri bu nevi zararlara neden olan kan ürünlerini teminat kapsamına almamaya başlamıştır. Bkz: **Mildred**, s. 248.

istisnası^[168], tütün ürünleri istisnası^[169], zilyetlik istisnası, mesleki tazminat istisnası, araç işletenlerin sorumluluğu istisnası özel olarak değerlendirilmesi gereken rizikolar kapsamında ele alınmaktadır.

Öte yandan sigortacılar, çok yönlü bir imalat sürecinden geçmeleri ve katastrofik nitelikte risk unsuru içermeleri dolayısıyla, havacılık endüstrisinde üretilen uçak, hoverkraft, uzay gemisi, deniz uçakları ya da bunlarda kullanılmak üzere üretilen diğer ürünlerin sigortasına tereddütlerle yaklaşmaktadır^[170].

Savaş ve benzeri politik rizikoların varlığında (iç savaş, istila, düşman hareketleri, ihtilal, ayaklanma) riskin büyüklüğü ve belirlenebilirliği tespit edilemediğinden genel sigortacılık uygulamasına paralel şekilde ÜSS'de bu gibi hallerde vuku bulan zararlar teminat dışı bırakılmaktadır. Ancak meydana gelen zararın teminat dışında kabul edilebilmesi için, savaş hali ile zarar ve zarar doğurucu olay arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir^[171].

ÜSS poliçelerinde; doğrudan doğruya veya dolaylı olarak çizim, plan, formül, kullanım, depolama, muhafaza, tarife ve talimat ile malın özelliklerinden hasır olan hata ve ayıplardan doğacak maddi ve bedeni hasarların da sıklıkla istisna klozları arasında yer aldığı görülmektedir. Bu istisna klozu ile üreticinin mesleki kusur risklerini ve esasen ürün garanti sigortası ile teminat altına alınması gereken ürünün kendisinden beklenen fonksiyonunu yerine getirmesindeki başarısızlığı nedeniyle beklenen yararın sağlanamaması rizikosunun, teminat dışında bırakılması amaçlanmaktadır^[172].

[168] Elektromanyetik alanların insan sağlığı üzerindeki etkisi henüz tam olarak kanıtlanmamakla beraber, EMF'nin (*electromagnetic fields*) bir kirlilik olarak tanımlanıp tanınlanmayacağı ve bu kapsamda ürün sorumluluğu riski altında ele alınıp alınmayacağı çok net değildir. Ancak sigortacılar, son yıllarda bilhassa kanser başta olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarına neden olan elektromanyetik alana sebebiyet veren ürünlerin, bu nedenden kaynaklanan hasarlarını istisna kapsamında tutma eğilimindedir. Bkz: **Mildred**, s. 262.

[169] Tütün ürünlerine bağlı olarak meydana gelen şahıs zararlarının, beklenmeyen ve kasıtsız nitelik arz etmeyen bir kaza sonucu oluşmadığı, sigara ve tütün ürünlerini kullananların buna bağlı olarak meydana gelebilecek hasarları tahmin edebilme, öngörebilme gücüne sahip oldukları gerekçesiyle bu nevi hasarlar da sigorta koruması dışında bırakılmaktadır. Bkz: **Mildred**, s. 262.

[170] **Bennett**, s. 93

[171] **Dinç**, s. 221.

[172] Ürünün kendisinde meydana gelen hasarları istisna etmekten maksat, kusurlu işçiliğin sigorta edilemeyeceği düşüncesine dayanır. Aksi halde üretim sürecinde iş kalitesinin

Ancak günümüzde sigorta piyasasında yaşanan rekabet, bu istisna klozlarının poliçelerde eskisi kadar yer almamasına ve hatta usul hatalarının ürün sorumluluğunun ayrılmaz bir parçası olduğuna ilişkin fikrin giderek kabullenilmesine neden olmuştur^[173].

Zarar ile ürünün güvenli olmaması arasındaki illiyet bağıını ortadan kaldıran bir diğer istisna da “uyarı ve direktiflere aykırı kullanım istisnası”dır. Ürünlerin; kullanma talimatı, mevzuatı, belirlenmiş veya mutad kullanım şekli veya miadı dışında kullanılmış olması nedeniyle meydana gelen zararlar, ürünün güvenli olmamasından değil, hatalı kullanımından kaynaklandığından, ürün sorumluluk sigortalarında sıklıkla teminat harici bırakılmaktadır^[174]. Benzer şekilde, ürünün kullanıcısı tarafından, üreticisinin bilgisi dışında geliştirilmesi, yenilenmesi ve iyileştirilmesi amacıyla yapılmış değişikliklerden kaynaklanan zararlar da teminat harici kabul edilmektedir^[175].

3- ÜRÜN SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO VE RİZİKONUN GERÇEKLEŞTİĞİ AN

3-1. Riziko

Günlük hayatta risk, gerçekleşme olasılığı bulunan ancak gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, ne zaman ya da hangi şiddetle gerçekleşeceği bilinmeyen, münhasıran insan iradesine bağlı olmayan olayları ifade etmektedir^[176]. Sigorta terminolojisinde ise risk, teminat altına alınmış sigorta konusunun karşı karşıya kaldığı tehlike, muhtemel bir kayba ilişkin belirsizlik olarak tanımlanmaktadır^[177].

---

bozulmasına sebebiyet verilir. Buna karşılık uçak yapım sanayi başta olmak üzere, bazı endüstri dallarında bu istisna klozunun son yıllarda uygulanmadığı görülmektedir. Bkz: **Kutlu**, s. 277; **Smyth**, s. 21; **Mildred**, s. 259.

[173] **Burton**, s. 731.

[174] Bu istisna, ABD evcil bir hayvanın mikrodalga fırında kurutulma girişimi ve bir deodorant tüpüyle ateş yakılmaya çalışılması hadiselerinden sonra istisna kapsamında yer almaya başlamıştır. Bkz: **Samuel, Andrew**: Cases Of Product Liability, The Winnig Line -A Forensic Engineer's Casebook, Springer 2007, s. 107-108.

[175] **Shaw, J. S. Philip**: Claims and Public Liability Policies, London, 1994, s. 66.

[176] **Omağ**, (*Rizikonun Ağırlaşması*) s. 9 vd.

[177] **Milli Reasürans T.A.Ş.**: Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, İstanbul 2004, s. 244; **Dorfman, Mark S.**: Introduction to Risk Management and Insurance, Sixth Edition, 1998 USA, s. 7.

Sorumluluk sigortalarında, diğer sigorta türlerinde olduğu gibi hem teknik sebepler hem de ekonomik koşullar dolayısıyla her türlü riskin teminat kapsamı altında yer alması mümkün değildir^[178]. Bu nedenle her sözleşmede, belirlenmiş bir ya da birden fazla sorumluluk sebebi ile koruma sağlayacak şekilde^[179] risk; zaman, yer ve miktar bakımından sınırlandırılmaktadır^[180]. Zira, sigortacının sözleşmeye konu koruma borcu, poliçede yazılı zaman periyodunda, belirlenmiş coğrafi alanda ve öngörülmüş teminat limitleri dahilinde, tespit edilen riziko çerçevesinde geçerlidir^[181]. Bu kapsamda üretim faaliyeti gerçekleştiren bir işletmenin karşılaşılabileceği sorumluluk rizikolarından biri de ürün sorumluluk rizikosudur^[182].

Ürün sorumluluk rizikosunun tanımını yapmak çok kolay değildir. Zira, seri ve geniş kapsamlı üretim sonucu ürünlerde oluşabilecek üretim hatalarının neler olabileceğini ve tüketiciler ile üçüncü kişilerde ne tür zararlara sebebiyet vereceğini önceden kestirmek zordur. Buna karşılık ürün sorumluluk rizikolarının bazı ortak özellikleri söz konusudur. Ürün sorumluluğunda hasarlar geniş alanda coğrafik dağılıma tâbidir ve silsile takip etmektedir. Uluslararası ticaretin gelişimi ve globalleşen dünya ekonomisi, kusurlu bir ürünün hasar potansiyelinin coğrafik dağılımını daha

[178] **Maniloff, Randy/Stempel, Jeffrey:** General Liability Insurance Coverage, Oxford 2011, s. 1 vd.

[179] Sorumluluğun nedeni olan faaliyet ya da durumun açıkça belirtildiği spesifik sorumluluk sigortalarında olduğu gibi genel sorumluluk sigortasında da durum böyledir. Her ne kadar genel sorumluluk sigortalarında istisna tutulan riskler haricindeki hususlara yönelik teminat sağlansa da, bu sigortalarda da belirli bir veya birkaç sorumluluk sebebi öngörülmektedir. Bkz: **Smith/Trieschman/Wiening/Johnson**, s. 279.

[180] **Koch, Robert:** “*Transparency in Liability Insurance, Particularly in the Claims Settlement*”, Transparency in Insurance Law, Joint Seminar Organized by Turkish&German Chapters of AIDA, İstanbul, 2012, s. 92; **Mildred**, s. 241 vd.

[181] **Ünan**, s. 27.

[182] Ürün sorumluluğu rizikosu, bir işletmenin faaliyeti sırasında karşılaşılabileceği risklerden sadece birisidir. Bu nedenle uygulamada genellikle üretim faaliyeti gerçekleştiren işletmeler, firmalarının geleceklelerini ve mal varlıklarını güvence altına almak amacıyla, işletmelerinin sorumluluk rizikolarından kaynaklanabilecek hukuki sorumluluklara karşı geniş kapsamlı bir teminat olanağı aramaktadır. Bu da daha ziyade; gerek işletme alanında gerekse işletme alanı dışında sürdürülen faaliyetlerden kaynaklanan rizikolar nedeniyle doğabilecek hukuki sorumluluğun üçünü şahıslara karşı mali mesuliyet sigortası çerçevesinde teminat altına alınması suretiyle gerçekleşmektedir. Bkz: **Kutlu**, s. 288; **Nart**, s.10; **Smith/Trieschman/Wiening/Johnson**, s. 278; **Mildred**, 235.

da komplike bir hale dönüştürmekte; hasar silsilesi, bir piyasanın coğrafi hudutları ile sınırlı kalmayıp, ülkeler ve hatta kıtalar arasındaki ihracat nedeniyle süratle yayılabilmektedir.

Ürün sorumluluğuna konu hasarların bir diğer özelliği de, hasara sebep olan olayın doğumu ile hasarın gerçekleşmesi arasında geçen zaman farkıdır. Her ne kadar bu durum bazı hallerde diğer sorumluluk sigortası türlerinde de söz konusu olmakla birlikte; ÜSS'de kural olarak hasarın vukuu, hasarın sebebinden uzunca bir süre sonra gerçekleşebilmektedir. Başka bir ifadeyle, ÜSS'de hasarı doğuran olay kuluçkaya yatmakta ve neticesini belli bir süre sonra ortaya çıkarmaktadır^[183]. Dolayısıyla rizikonun gerçekleştiği anın tespiti ÜSS'de son derece önemlidir.

3.2- Rizikonun Gerçekleştiği An

Sorumluluk sigortalarında riziko, sorumluluk sürecinin aşamalarından birini teşkil eden ve poliçede tanımlanan bir olgunun gerçekleşmesidir^[184]. Nitekim ÜSS'de sigorta edilen tehlikenin (yani sigorta ettirenin sorumlu olması riskinin) gerçekleştiği değişik anlar; *kusurlu üretimin banttan çıkması, ürünün kullanıma arz edilmesi, tüketici vasıtası ile ürünün kullanımı, zararın ortaya çıkışı, zararın farkedilmesi, zararın tespiti, hasara ilişkin tazminat talebinin ileri sürülmesi* vb. biçimde uzun bir liste halinde sıralanabilir^[185]. Diğer sigortalara nazaran, hukuki sorumluluk sigortalarında, rizikonunun gerçekleştiği anın tespiti, sigorta hukuku ve tatbikatı bakımından bilhassa; zamanaşımı süresinin başlangıcının tayin ve tespiti, sigorta ettirenin koruma tedbirleri alma mükellefiyetinin başlangıcının belirlenmesi, sigortalanan rizikonunun gerçekleşmesinden sonraki ihbar yükümlülüğünün başlangıç anının tespiti, sigorta akdinin uygulama alanının tayini, teminat limitlerinin uygulanması, birden fazla sigorta teminatının söz konusu olduğu hallerde hangi sigortacının sorumlu olacağı vb. hususlarda daha da önem taşımaktadır^[186]. İşte bu nedenle sigorta edilen riskin somut olarak gerçekleşmesi, yani tazminat ödeme yükümlülüğünü doğuran olay olarak tanımlayabileceğimiz “*sigorta olayının*” net bir şekilde ortaya konması gerekir.

[183] **Kutlu**, s. 276-277; **Sergici**, s. 46.

[184] **Madden**, s. 419.

[185] **Nart**, s. 16

[186] **Omağ**, (HSS), s. 82.

Sorumluluk sigortalarında, sigorta olayının gerçekleştiği anı açıklamak amacı ile *sebeplere ilişkin teori*, *zararlı olayın teorisi*, *tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi* başta olmak üzere, *zararın tespiti teorisi*, *zararın mahkeme önünde veya dışında yapılan işlemlerle kesin olarak tespiti teorisi*, *mürekkep sigortalanan olay teorisi* ve *süreklilik gösteren olay teorisi* gibi birçok görüş öne sürülmüştür^[187].

Rizikonun gerçekleşme anı, mülga TTK'da genel bir hükümden ziyade sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya ihbar borcuna ilişkin 1292. maddesinden hareketle tespit edilmeye çalışılmıştır^[188]. Meri TTK'da ise, 1473. maddede, emredici olmamakla birlikte sorumluluğa yol açan davranış/sebeplere ilişkin esaslı (*acts committed/event*) benimsenmiştir^[189]. Bu hükümde, aksi kararlaştırılabilmekle birlikte sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan doğan sorumluluğun temin edildiği düzenlenmiştir.

TTK'da sorumluluk sigortaları için tercih edilen sebeplere ilişkin teoriye göre; sigortacının edim yükümlülüğünü doğuran sigorta olayı, sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuran bir harekette bulunduğu anda gerçekleşir^[190]. Bu nedenle sigorta güvencesi, sadece sigorta sözleşmesinin yürürlüğü sırasında, yani sorumluluk süresinde *neden olunan* zararlardan dolayı tazminat istemlerini kapsar. Dolayısıyla sigorta ettirenin zarara yol açan ve sorumluluk hukuku açısından önem taşıyan olumlu ya da olumsuz davranışının bu süre içinde gerçekleşmiş olması gerekir. Bahse konu teori kapsamında zararın fiilen ortaya çıktığı an önem arz etmemektedir. Sigorta ettiren, sözleşme süresinin sona ermesinden sonra meydana gelebilecek zararlardan kaynaklanan tazminat

[187] Bu teorilere ilişkin detaylı bilgi ve tartışmalar için bkz: **Şenocak**, s. 79; **Ünan**, s.28 vd.; **Yongalık**, s. 86 vd.; **Omağ**, (HSS), s. 82-85; **Taşdelen, Nihat**: “Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan SBArD, Eylül 2005 Sayı 6, s. 478 vd.

[188] **Şenocak**, bu hükmün lafzı karşısında, rizikonun gerçekleşme anı ile rizikonun gerçekleşmesini ihbar külfeti arasında sıkı bir bağ bulunduğunun rahatlıkla anlaşılacağını belirtmektedir. Bkz: **Şenocak**, s. 127.

[189] Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri'nin 1:201-2 hükmünde de, sigorta sözleşmesinde belirlenmiş olan rizikonun gerçekleşmesi “sigortalanan olay (*insured event*)” olarak tanımlanmıştır. **Ünan, Samim/Atamer, Kerim**: Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri, Sigorta Hukuku Türk Derneği İstanbul 2011, s. 15.

[190] **Maniloff /Stempel**, s. 9.

talepleri bakımından da sigorta güvencesinin koruması altında olacaktır^[191]. Zira, üretim bandında fren sisteminin montajı sırasında meydana gelen bir aksaklık nedeniyle, hatalı üretime maruz kalmış bir aracın kusuru ancak frenlerin tutmaması nedeniyle bir kazanın gerçekleşmesi halinde anlaşılabilir ve anılan teori kapsamında eğer ürün, poliçe döneminde üretilmiş ve piyasaya sürülmüş ise ortaya çıkabilecek bedeni ya da maddi zararlarla ilgili tazminat talepleri, sözleşmenin yürürlük tarihi sona erse bile, söz konusu poliçeden karşılanabilecektir. Bilhassa ilaç sanayi gibi birçok imalat sektöründe söz konusu olan ve illeti sigorta süresine tesadüf etmekle birlikte, zarar hadiselerinin daha sonraki bir dönemde gerçekleştiği “geç zararlar” da^[192], bu zararları teminat altına alacak mahiyette sonraki başka bir sorumluluk sigortasının olmadığı durumlarda^[193] sigortalının birdenbire sigorta teminatından yoksun bırakılmaması açısından sebep olayı teorisi önem arz etmektedir^[194]. Bununla birlikte; gecikmiş zararlar için sigortacıların ihtiyat ayırmak zorunda kalması, uzun kuyruklu risk kategorisine giren alanlarda prim hesabının zorlaşması^[195], illeti ilk sigorta ilişkisine tekabül eden zarar olayının sonraki sigorta ilişkisi mer’i olduğu süre zarfında gerçekleşmesi

[191] **Clarke, Malcome:** The Law of Insurance Contracts, London 1989, s. 317; **Schnaurder, Erwin:** Sigortacılık Yazınında (IBNR) Olmuş Fakat Bildirilmemiş Hasar Karşılıkları “OFBHK” Kavramı (Çeviren: Ergin Gediz) TSEV Yayınları, Yıl 1996, s. 317; **Burton,** s. 721; **Smith/Trieschman/Wiening/Johnson,** s. 295.

[192] Sigorta hukuku açısından bu zararlar, sigorta yılında neden olunmuş, ancak etki ve neticeleri sigorta yılından sonra ortaya çıkan ve sigorta yılından sonra sigortacıya bildirilen zararlardır (Bkz: **Yongalık,** s. 191). Bu zararlar sigorta tatbikatında *long-tail risks/claims* ya da daha genel şekli ile *long tail problems* olarak isimlendirilmektedir. Bu zararlar sigorta tatbikatı açısından önem taşıdığı gibi reasürans piyasalarını da son derece ilgilendirmektedir. Nitekim imalat sanayinde 1940 yılında üretilen bir ürünün, aradan geçen elli yıl sonunda, 1990 yılında, üründeki bir kusur nedeniyle üçüncü kişilere zarar vermesi rastlanılmayan bir durum değildir. Bkz: **Dorfman,** s. 319; **Madden,** s. 431; **Mildred,** s. 244; **Parsons,** s. 3.

[193] **Şenocak,** s. 81.

[194] Örneğin bu kapsamda, gıda imalatında faaliyet gösteren bir işletmenin, üretim faaliyetini değiştirip, tekstil sektörüne dönmesi ya da işletmesini kapatması veya devretmesi halinde; işletme sahibi sigortalı, işletmenin faaliyet döneminde üretilip satılan ve işletmenin faaliyetini durdurduktan sonra tüketilen bozuk bir gıda nedeniyle zehirlenen üçüncü kişinin tazminat taleplerine karşı, işletmesinin kapatılmasından sonra ortaya çıkacak zarar olaylarını teminat altına alan ilave bir sorumluluk sigortası akdetmesine gerek kalmaksızın sigorta himayesinden yararlanabilecektir.

[195] **Clarke,** s. 26.

halinde sigortalının daha yüksek prim karşılığında elde ettiği ikinci sigorta teminatından yararlanamaması, zarar ile sebep olayı arasındaki illiyet bağının kurulmasındaki zorluklar^[196] bu teoriye yönelik ileri sürülen eleştirilen başlıcaları arasında yer almaktadır.

TTK'nın emredici nitelik arz etmeyen mezkur düzenlemesi dahilinde, genel şartların A.1 maddesinin (a) bendinde de sebep olayı esası benimsenmiştir. Zira sigortacının, sözleşme süresi içinde ya da sonrasında tazmini talep edilen ve *sözleşme süresi içinde meydana gelen olay* sonucu doğan zararlara yönelik teminat sağlayacağı belirtilmiştir. Ancak ilgili maddenin (b) bendinde ise *tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi* kabul edilmiştir. Hükümde sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olay nedeniyle sadece sözleşme süresi içinde ileri sürülebilecek taleplere teminat sağlanacağı öngörülmüştür. Düzenlemede ayrıca tarafların her iki koşulu içerecek şekilde de sözleşme yapabilmesine olanak tanınmıştır.

Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinin esas alındığı sözleşmelerde zarar gören tarafından, zarar verene (sigorta ettirene) karşı tazminat talebinin ileri sürülmesiyle sigorta olayı gerçekleşmiş olur^[197]. Bu nedenle sigorta olayının tespiti bakımından, sigorta ettirenin haksız fiili işlediği veya özen yükümlülüğünü ihlal ettiği tarihin (sebepl olayının) ya da zarar olayı teorisinin aksine mağdurun zarara maruz kaldığı anın (zarar olayı) bir önemi yoktur. Ancak bu teori gereği, talebin idari tahkikat, bilgi ricası ya da bir talebin ileri sürüleceğinin haber verilmesi gibi işlemlere dayalı potansiyel bir talepten ziyade "*gerçek bir talep*" şeklinde gerçekleşmesi şart koşulmaktadır. Günümüzde, ürün sorumluluk sigortaları da dahil olmak üzere bu görüşün benimsendiği poliçelerin tam manasıyla talep görüşünü yansıttıklarını söylemek olası değildir. Zira, tam talep esasına dayalı sözleşmelerde, sigorta süresi içinde gerçekleşmiş sorumluluğu doğuran davranışlardan (sebepl olayı veya zarar olaylarından) kaynaklanan ve aynı sigorta süresi içinde sigorta ettirene yönelik ileri sürülen taleplere karşı, sigorta korumasının sağlandığı görülmektedir. Dolayısıyla, talep esasına dayalı poliçelerde, sebepl olayı veya zarar olayının sigorta ilişkisi mer'i iken gerçekleşmesi; fakat aynı zamanda mağdurun tazminat talebinin de sözleşme sona ermeden önce sigorta etti-

[196] **Williams, Arthur/Heins, Richard:** Risk Management and Insurance, Sixth Edition, Minnesota 1989, s. 405; **Smith/Trieschman/Wiening/Johnson,** s. 285; **Şenocak,** s. 86.

[197] **Smith/Trieschman/Wiening/Johnson,** s. 285; **Parsons,** p. 3; **Mildred,** s. 244.

rene dermeyan edilmiş olması şartı aranmaktadır^[198]. Genel şartlardaki düzenlemede ise sözleşme süresi içinde sigortalıya ileri sürülebilecek taleplere karşı teminat sağlanması, sebep olayının sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelmiş olması şartına bağlanmıştır.

Talep esasının karma nitelikte uygulandığı poliçelerde genellikle geçmişe etki tarihi (*retrospective date*) ve uzatılmış bildirim süresi klozlarına (*extended reporting period clause*) yer verilmektedir. Geçmişe etki tarihi klozu, poliçenin kapsamını daraltan ve sigortacının lehine sigorta koruma süresini bu tarihten önce meydana gelen sebep veya zarar olaylarına yönelik tazminat taleplerinden arındıran bir etkiye sahiptir^[199]. Öte yandan uzatılmış bildirim süresi klozuna yer veren poliçelerde, sigortacı, sigorta ettirene sigorta akdinin feshi ya da yenilenmemesi durumunda ek prim karşılığında bildirim süresinin uzatılmasını talep etme hakkı tanımaktadır^[200]. Böylece sigorta ettiren, sigorta süresi içinde gerçekleşen sorumluluğu doğuran davranış sonucunda, kendisine, sigorta ilişkisinin nihayetinden belli bir süre sonra bir talep ileri sürülmesi halinde, durumun uzatılmış bildirim süresi zarfında sigortacıya iletilmesi şartıyla, sigorta himayesine kavuşmaktadır. Öte yandan talep esasına dayanan poliçelerdeki uzatılmış bildirim süreleri genellikle birkaç yıl olacak şekilde kısa tutulmaktadır^[201].

[198] **Yongalık**, s. 195; **Ünan**, s. 31-32; **Şenocak**, s. 105.

[199] **Parsons**, s. 3; **Mildred**, s. 244; **Dorfman**, s. 320; **Williams-Heins**, s. 406; **Şenocak**, s. 106.

[200] Amerikan ürün sorumluluk sigortası poliçelerinde; sözleşme bitiminden itibaren 60 gün içinde ileri sürülen tazminat taleplerinin, sigortacı tarafından karşılanacağını ve ayrıca bu 60 günlük süre içinde ek bir prim ile satın alınacak “uzatılmış bildirim süresi-extended reporting period” klozu ile sözleşme bitiminden itibaren 5 yıl içinde ileri sürülecek taleplere karşı da sigorta himayesinin sağlanabileceğini belirtmektedir. Bkz: **Williams-Heins**, s. 406.

[201] Örneğin, Munich Re ürün sorumluluk sigortası poliçesinde uzatılmış bildirim süresi üç yıl olarak öngörülmüştür. Anılan poliçede .....“*bu poliçe ile sigortalanan tazminat dönemi içerisinde meydana gelen ve bu tazminat döneminin sona ermesinden itibaren üç yıl içerisinde sigortacıya bildirilen ..... hasarlar, teminat kapsamına alınmıştır.*” denmektedir (Bkz: Munich Re, Ürün Sorumluluk Sigortası Poliçesi, md. II Teminat Kapsamındaki Olaylar). Amerikan **CIGNA** sigorta şirketinin “*Directors & Officers Liability and Company Reimbursement Liability*” poliçesine göre de bu süre % 35’lik bir prim artışı mukabilinde 90 gündür (Bkz: **Şenocak**, s.105, dpnt:145). Benzer şekilde **Williams-Heins** da, Amerikan ürün sorumluluk sigortası poliçelerinde; sözleşme bitiminden itibaren 60 gün içinde ileri sürülen tazminat taleplerinin, sigortacı tarafından karşılanacağını ve ayrıca bu 60 günlük süre içinde

Günümüzde, sigortacılar tarafından ürün sorumluluk sigortası poliçelerinin düzenlenmesinde en çok tercih edilen yol talep esaslı poliçelerdir. Zira, sigortacılar bu poliçelerde geç zararlarla karşılaşma riskinden kurtulmakta, eski zararlar da ya tamamen güvence dışı kalmakta ya da sadece kararlaştırılan geçmişe etki klozu ile sınırlı olarak güvence kapsamına girmektedir. Ayrıca bu teorinin uygulanmasıyla, sigorta süresinin bitiminden sonra doğan zararlar için ihtiyat ayrılması problemi de ortadan kalmaktadır. Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi sigorta ettiren bakımından da bazı avantajlar sunmaktadır. Nitekim sebep olayı ile zarar olayı arasında uzun bir aralığın olduğu tedricen gerçekleşen zararlarda, sigorta olayının gerçekleştiği anın ispatı bu teori kapsamında daha kolaydır. Yine sigorta bedelinin riskin aktüel durumuna göre ayarlanma olanağının varlığı sigorta ettiren bakımından avantajlı diğer bir durumdur^[202].

Sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşme anına ilişkin ileri sürülen her teori taraflar bakımından muhtelif avantaj ve dezavantajlar içermektedir. Bu nedenle her bir sorumluluk sigortasının kendi mahiyeti dikkate alınarak, riziko olayı kavramı açıklanmaya çalışılmalıdır. Nitekim ürün sorumluluk sigortalarında, *uzun kuyruklu riskler* dolayısıyla, “*sorumluluğa yol açan davranış*” ya da “*zarar olgusu*” esasları ihtiyaca cevap vermemektedir. Nitekim sebep olayında işin başında, zarar olayı esasında ise sigorta sözleşmesinin sona ermesinden sonra işin sonunda bir güvence boşluğu doğmaktadır^[203]. Diğer taraftan tam talep esasına dayanan sigortalarda, hasar talebinin sigorta süresi içinde yapılmış olmasının yanı sıra, sebep olayı veya zarar olayının da sigorta süresi içinde gerçekleşmiş olmasının aranması, sigorta korumasını oldukça daraltmaktadır. Gerçi genel şartlarda A.1 maddesinde (a) ve (b) bentlerinin her ikisini içerecek şekilde sözleşme yapabilmeye olanak tanınarak bu durum bir nebze aşılmaya çalışılmıştır. Ancak yine de bu halde sadece; sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olay nedeniyle sözleşme süresi içinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı teminat sağlanabilecektir.

---

ek bir prim ile satın alınacak “*uzatılmış bildirim süresi—extended reporting period*” klozu ile sözleşme bitiminden itibaren 5 yıl içinde ileri sürülecek taleplere karşı da sigorta himayesinin sağlanabileceğini belirtmektedir (Bkz: **Williams-Heins**, s. 406).

[202] Bu görüşlere karşı ileri sürülen eleştirilerin detayları için bkz: **Şenocak**, s. 108,110.

[203] **Yongalık**, s. 203; **Ünan**, s. 59 vd.

Kanaatimizce ABD Hukukundaki tam talep esaslı poliçelerde olduğu gibi, zarar ve sebep olayının sigorta sözleşmesi içinde gerçekleşmesi gerektiğini şart koşmayarak, sadece talebe dayanan ve bunun yanında belirli limitler dahilinde uzatılmış bildirim süresi ve geçmişe etki klozunu ihtiva eden poliçelerin, üreticiler bakımından daha isabetli olacağı değerlendirilmektedir. Zira, sigorta korumasını ilenihaye genişletmek ve sigortacıları belli olmayan bir risk potansiyeline maruz bırakmak da doğru değildir. Nitekim taraflar arasında adil bir dengenin kurulması hukuk vicdanının gereğidir.

SONUÇ

Kitlesel üretimin yapıldığı günümüz modern endüstri sürecinde, ürün sorumluluğu sorumluluk hukuku ile tüketici hukukunun kesişim noktasında yer almaktadır. Ürün sorumluluğu ile, üründeki bir bozukluk dolayısıyla risk altında bulunan ve zarara uğraması muhtemel kişilerin, üreticiler karşısında korunması amaçlanmaktadır. Avrupa Birliği dahilinde tüketicilerin, sağlık, güvenlik ve ekonomik menfaatlerinin korunmasını teminen ürün sorumluluğuna ilişkin müstakil bir Direktif yer almaktayken; gelişmiş çoğu ülkede ürün sorumluluğu genellikle tüketici mevzuatları dahilinde yasal düzenleme altına alınmaktadır.

Ülkemizde üreticinin sorumluluğuna ilişkin halihazırda pozitif bir düzenleme mevcut değildir. Kanaatimizce 4703 sayılı Kanun'da yer alan hükümlerin ürün sorumluluğunda doğrudan uygulanma kabiliyeti bulunmamaktadır. 6502 sayılı meri TKHK'nın ise kapsamı sadece tüketici işlemleriyle sınırlandırılmıştır. Kaldı ki TKHK'da öngörülen ayıp sorumluluğu ile ürün sorumluluğu farklı amaç ve kapsamda iki ayrı hukuki sorumluluk konusudur. Konuya ilişkin TBMM'deki 1/934 Esas sayılı Tasarının yasalaşma süreci net olmamakla birlikte, Tasarıdaki çoğu düzenleme de Direktif ile örtüşmemektedir. Bu kapsamda, Direktifte olduğu gibi ürün sorumluluğunun, kendisine has kurtuluş kanıtları haricinde, sözleşme dışı ağırlaştırılmış bir sorumluluk olarak iç hukukumuza aktarılmasının ve hatta Borçlar Kanununda ayrı bir bölüm olarak düzenlenmesinin daha isabetli bir tercih olacağı değerlendirilmektedir.

Ürün sorumluluk sigortası da bu noktada, kusursuz sorumluluk bilincinin hukuksal alt yapıya ve sorumluluk sigortalarına yansımaları sonucu gelişen bir sigorta ürünü niteliği arz etmektedir. Her ne kadar kapsam altına alınan sorumluluğun hukuki niteliği tam olarak belirli olmasa da, ürün sorumluluk sigortası ile, özellikle zarar gören ile üretici arasında sözleşmesel bir ilişkinin bulunmadığı durumlarda, hem zarara maruz kalanların zararı karşılanabilmekte hem de üreticinin yüklenmiş olduğu hukuki sorumluluk hafifletilmektedir. Ancak konuya ilişkin yürürlükteki genel şartların da çoğu hükmünün tekrar gözden geçirilmesi hukuki bir zaruret arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Aral, Fahrettin: Kötü İfa, Ankara 1985.

Aslan, Yılmaz: Tüketici Hukuku ve İlgili Mevzuat, Bursa 1996, (1996).

Aslan, Yılmaz: En Son Değişiklikle ve Yargıtay Kararları Işığında Tüketici Hukuku, 2. Baskı, Bursa 2004, (2004).

Ayan, Mehmet: Eşya Hukuku I (Zilyetlik ve Tapu Sicili), 13 Baskı, Ankara 2016.

Aydos Oğuz, Sadık: Ürün Sorumluluğu, Ankara 2009.

Bennett, Carol: Insurance Learners Insurance of Liability, London 1989.

Ackerman, Saul Benton: Insurance A Practical Guide, 3rd Edition, New York 1984.

Brown, Alison/Smith, Ian Dods: “Recent Developments in European Product Liability”, The International Comparative Legal Guide to Product Liability 2016 (14th Edition), (s. 1 vd.).

Burton, Tim: “Insuring The Product Liability Risk”, Product Liability European Laws and Practice, London 1993, (s. 713 vd.)

Can, Mertol: Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı, İkinci Bası, Ankara 2007.

Canpolat, Önder: “Üretici ve Sorumluluğu”, Ankara Barosu Dergisi 2013/2, (s.371 vd.).

Clarke, Malcolm: The Law of Insurance Contracts, London 1989.

Demirci, Serdar: Ürün Sorumluluk Sigortası, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Ankara Üniversitesi Sos. Bil. Enst.), Ankara 2011.

Dempster, Anthony/Watson, Howard: “An Overview of Product Liability and Product Recall Insurance in UK”, The International Comparative Legal Guide to Product Liability 2016 (14th Edition), (s. 17 vd.).

Digby, C. Jess: The Insurance of Commercial Risks Law and Practice, London 1986.

Dinç, İnan Deniz: Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, İstanbul 2017.

Doğan, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara 2016.

Dorfman, Mark S.: Introduction to Risk Management and Insurance, Sixth Edition, 1998 USA.

Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2017.

Erlüle, Fulya: “Avrupa Konseyi Yönergesi Çerçevesinde Yapımcının Sorumluluğu”, İstanbul Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002.

Fairgrieve, Duncan: “Product Liability Directive”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Edited by Piotr Machnikowski, Cambridge 2016 (s. 19 vd.).

Faure, Michael: “Economic Analysis Of Product Liability”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Edited by Piotr Machnikowski, Cambridge 2016 (s. 620 vd.).

Gümüş, Alper Mustafa: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2018.

Güven, Kudret Ertaş: “Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2, 1984 (s. 225 vd.).

Hanımeli, Çağan: “Ürün Sorumluluğu Sigortası” Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997.

Hardy, Tim: “Conventions on Jurisdiction and Governing Law-The Law and Practice of European States”, Product Liability European Laws and Practice, London 1993, (s. 121 vd.)

Hatemi, Hüseyin: Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1988.

Havutçu, Ayşe: Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu, Ankara 2005.

Hodges, Christopher: “Introduction-The Product Liability Directive-Product Liability in Practice”, Product Liability European Laws and Practice, London 1993, (s. 3 vd.)

Howells, Geraint: “Product Liability Directive”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Edited by Piotr Machnikowski, Cambridge 2016 (s. 25 vd.).

Huebner, S.S./ Black Kenneth Webb, Jr. Bernard L.: Property and Liability Insurance, Fourth Edition, USA 1996.

Kalkan, Arif: Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, Ankara 2018.

Kaner, Deniz İnci: Deniz Ticareti Hukuku, İstanbul 2018.

Kaplan, İbrahim: “İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler”, BATİDER, 1985, C.XIII, S.1, (s. 137 vd.).

Kaplan, İbrahim: “Türk ve İsviçre Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu”, Adalet Dergisi, 1977, C. 68, S. 1-2, (s. 78 vd.), (AD).

Karahasan, Mustafa Reşit: Sorumluluk Hukuku, İstanbul 1996.

Karakehya, Hakan: “Ceza Hukukunda Doğrudan Kast” Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.15, S.1, Yıl 2007, (s. 117 vd.).

Kender, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Ankara 2015.

Kender, Rayegan: “Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri”, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III Sigorta Semineri, İstanbul, 4-7 Nisan 1977, Bildiriler ve Tartışmalar (s. 1 vd.), (Seminer).

Kırca, Çiğdem: Ürün Sorumluluğu, BTHAE, Yayın No:438, Ankara 2007, (Ürün Sorumluluğu).

Kırca, Çiğdem: “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama”, AÜHFD 2001, C.50, S.1, (s. 91 vd.) (Örtülü Boşluk).

Koch, Robert: “Transparency in Liability Insurance, Particularly in the Claims Settlement”, Transparency in Insurance Law, Joint Seminar Organized by Turkish&German Chapters of AIDA, İstanbul 2012, (s. 89 vd.).

Kulaklı, Emrah: Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı, İstanbul 2009.

Kuran, Abdulselam: “Yapımcının Sorumluluğu”, İBD, C.65, S.10- 12, 1991, (s. 841 vd.)

Kutlu İhsan: “Mamul Sorumluluğu Sigortası”, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III Sigorta Semineri, 4-7 Nisan 1977, İstanbul, (s. 272 vd.).

Machnikowski, Piotr: *European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies*, Cambridge 2016.

Madden, Stuart M: *Product Liability*, Second Edition 1988.

Maniloff, Randy/Stempel, Jeffrey: *General Liability Insurance Coverage*, Oxford 2011.

Mathews, Richard/Volz Fabian: “*The Practicalities of Managing a Global Recall*”, *The International Comparative Legal Guide to Product Liability* 2016 (14th Edition), (s. 23 vd.).

Merkin, Robert/Rodger, Angus: *EC Insurance Law* London 1997.

Mildred, Mark: *Product Liability Law and Insurance*, London 2000.

Milli Reasürans T.A.Ş.: *Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2004.

Møgelvang-Hansen, Peter: “*Product Liability Directive*”, *European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies*, Edited by Piotr Machnikowski, Cambridge 2016 (s. 31 vd.).

Nart, Levent: “*Ürün Sorumluluğu Sigortası*”, *Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Semineri*, İstanbul 1996 (s. 3 vd.).

Nomer, Ergin: *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul 1999.

Oğuzer, Pelin: “*Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Üreticinin Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri*”, *Sorumluluk Hukuku Seminerler* İstanbul 2016, Editör: Başak Baysal, (s. 351 vd.).

Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12. Bası, İstanbul 2016.

Oğuzman, Kemal /Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe: *Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış* 15. Bası, İstanbul 2012.

Omağ, Merih Kemal: “*Türk Ticaret Kanunu ile 1992 Tarihli Belçika Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortaları*”, *SHD*, S.1, Yıl:1997, (s. 71 vd.), (HSS).

Omağ, Merih Kemal: *Türk Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Olgaç Matbaası*, İstanbul 1985, (*Rizikonun Ağırlaşması*).

Öz, Turgut: Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 6, Cilt 6, Sayı 2, Temmuz 2007 (s. 7 vd.).

Özdamar, Naci: Açıklamalı 4822 Sayılı Yasa İle Değişik 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Ankara 2004.

Özel, Çağlar: “Tüketicinin Korunması Açısından Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk Kapsamında Yapımcının Sorumluluğu Sorunu”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, (s. 771 vd.)

Özer, Kabukçuoğlu, F. Dilek: Sigortacılık Kanunu Şerhi, Ankara 2012.

Özsunay, Ergun: “Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk Yapımcının Sorumluluğu”, BATİDER, C.X, S.1, Haziran 1979 (s. 105 vd.), (Batider).

Özsunay, Ergun: “AB ve Türkiye’de Ürün Sorumluluğu, AB Yönergesi ve Bazı Yabancı Düzenlemeler Işığında Türk Hukukuna İlişkin Düşünceler”, Uluslararası Tüketici Hukuku Sempozyumu, 24-25 Kasım 2011, Metinler Kitabı, İstanbul 2011 (s. 174 vd.).

Özsunay, Ergun/Dural, Murat: “Sorumluluk Kavramındaki Değişiklikler Karşısında Sigorta”, Sigorta Hukuku Dergisi, C.3, S.1, Ankara 1986 (s. 33 vd.).

Öztañ, Bilge: İmalatçının Sorumluluğu, İstanbul 1982.

Paksoy, Meliha Sermin/Demir, Gizem Arslan: “Üreticinin TBK M. 71 Kapsamında Sorumlu Tutulması”, Sorumluluk Hukuku Seminerler 2016, E:Doç. Dr. Başak Baysal, İstanbul 2016, (s. 445 vd.).

Parsons, Christopher: “Liability Insurance-Introduction and General Principles”, Product Liability Insurance Workshop Notes, 2010.

Peck, Alan J: Legal Liabilities, The Chartered Insurance Institute, London 1994, 2 nd Edition.

Posch, Willibald: International Product Liability; Chapter 1, London 1993.

Rinderknecht, Susanne: International Product Liability, The European Community, Salzburg 1993.

Samuel, Andrew: Cases Of Product Liability, The Winnig Line-A Forensic Engineer’s Casebook, Springer 2007.

Saraçoğlu, Mahmut: “AB ile Gümrük Birliği Aşamasında Ürün Sorumluluğu Sigortalarının Türkiye’deki Konumu”, REASÜRÖR S.24, Nisan 1997, (s. 4 vd.).

Saraçoğlu, Mahmut: “Ürün Mali Mesuliyet Sigortası”, REASÜRÖR S.29, Temmuz 1998, (s. 25 vd.).

Schnaurder, Erwin: Sigortacılık Yazınında (IBNR) Olmuş Fakat Bildirilmemiş Hasar Karşılıkları “OFBHK” Kavramı (Çeviren: Ergin Gediz) TSEV Yayınları 1996.

Schwartz, T. Gary: “Understanding Products Liability”, California Law Review, V. 67, I.3, May 1979 (s. 435 vd.).

Shaw, J. P. Philip: Claims and Public Liability Policies, London, 1994.

Smith, Barry/Trieschmann James/Wiening, Eric/Johnson, Anita: Property and Liability Insurance Principles, Second Edition, Insurance Institute of America, Pennsylvania 1994.

Smyth, Colin: Sorumluluk Sigortaları Uygulamaları, The Chartered Insurance Institute 1991, Study Course 631 (TSEV Yayınları No: 20).

Straetmans, Gert/Verhoeven, Dimitri: “Product Liability Directive”, European Product Liability An Analysis of State of the Art in the Era of New Technologies, Edited by Piotr Machnikowski, Cambridge 2016 (s. 40 vd).

Şanlı, Cemal/Esen, Emre/Figanmeşe, İnci Ataman: Milleterarası Özel Hukuk, İstanbul 2015.

Şenocak, Kemal: Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara 2000.

Taşdelen, Nihat: “Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü” Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan SBArD, Eylül 2005 Sayı 6, (s. 459 vd.).

Tiryaki, Betül: “Avrupa Konseyi’nin 25.07.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Ürün Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesi”, AÜHFED, Ankara 2006, C.2, S.2, (s. 230 vd.).

Tiryaki, Betül: Tüketicinin Korunması Hukuku Açısından Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk, Ankara 2007.

Trieschman, James/Gustavson, Sandra: Risk Management and Insurance, 10 th Edition, Ohio 1998.

Turan, Sezin/Canbolat Uraz: Product Liability, Jurisdictional Comparisons, European Lawyer References Series, First Edition 2014, (s. 351 vd).

UK Department of Trade and Industry, Consumer Affairs Directorate (UK CAD): Guide to Consumer Protection Act 1987 Product Liability and Safety Provisions, London December 2001.

Ünal Mehmet/Başpınar Veysel: Şekli Eşya Hukuku, Ankara 2012.

Ünan, Samim: İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998.

Ünan, Samim/Atamer, Kerim: Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri, Sigorta Hukuku Türk Derneği İstanbul 2011.

William, C. Hoffman/Hill Arning, Susane: Guide to Product Liability, The Netherlands 1994.

Williams, Arthur/Heins, Richard: Risk Management and Insurance, Sixth Edition, Minnesota 1989.

Wozniak, Jana D./Spira, Daniel A.: “Update on U.S. Product Liability Law”, Recent Developments in European Product Liability, The International Comparative Legal Guide to Product Liability 2016 (14th Edition), (s. 9 vd.).

Wright, Christopher J.: Product Liability The Law and Its Implications For Risk Management, London 1989.

Yavuz, Cevdet: “*Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcunun Tanımı, Hukuki Niteliği, Özellikleri ve Bu Borcu Düzenleyen Kanun Hükümlerinin Uygulama Alanı*”, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65 Yaş Armağını, Ankara 1988, (s. 503 vd.), (AKT).

Yavuz, Cevdet: “*Tüketicinin Ayıplı Mal ve Hizmetlere Karşı Korunması*”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, (s. 1293 vd.).

Yavuz, Cevdet: Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu, İstanbul 1989.

Yongalık, Aynur: Çevre Sorumluluk Sigortası, BTHAE, Ankara 1998.

Yusuf Yaşar/Nil M. G. Diken: “*Karar İncelemesi–Bilinçli Taksir ve Olası Kast (Dolus Eventualis) Farkının Değerlendirilmesi*”, Social Sciences Research Journal, V.7, I.1, 97-113 (March 2018), (s. 97 vd.).

*Ürün Sorumluluk Sigortasına Sorumluluk Hukuku
ve Genel Şartlar Çerçevesinde Güncel Bir Bakış*

Zevkliler, Aydın/Aydoğdu, Murat: Tüketicinin Korunması Hukuku, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 3. Bası, Ankara 2004.

Zevkliler, Aydın/Özel Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2016.